

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1882.

24:e årgången

3:e häft.

Innehåll:

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

15. Hvad är den etiska betingelsen för äktenskapet?

För någon tid sedan framstälde utgifvaren af denna tidskrift, i ett föredrag inom en enskild krets i hufvudstaden, några tankar och spörsmål rörande Ibsens Gengangere. Föreläsaren anslöt sig der till dem, som anse Ibsen med det mörka och ohyggliga dramat hafva haft en ren afsigt. Hon visade, att uppfattningen af styckets hufvudperson bestämmer domen öfver dess syfte. De, hvilka anse fru Alving såsom en af Ibsens ideala gestalter, en martyr för pligten, som i trots af de bästa afsigter går under för andras skuld, måste också antaga, att hennes samhällsupplösande teorier äro positiva uttryck af skaldens egna åsigter; hvaremot de, hvilka med föreläsaren se i henne en skuldbelastad qvinna, måste antaga hennes, af trots och förtviflan frampressade, uttalanden vara *negativa* uttryck af styckets grundtanke. I samband härmed påpekades egendomligheterna af den negativa metod Ibsen, i likhet med Kirkegaard användt, och hvilken innerst syftar till att gå den enskilda människan in på lifvet med sanningens kraf. Föreläsaren visade, att skalden genom skildringen af lögnens och ofrihetens skräckbilder velat här, likasom i det mesta af sin diktning drifva den enskilde *till frigörelse och tillegnelse af sanningen*. Hon påpekade vidare, att Ibsens metod har en slående styrka, men att den i Gengangere, drifven till sin spets, också medfört faror. Skalden, menade hon, har med detta drama skänkt oss icke ett nöje eller en njutning, utan ett i många fall motbjudande arbete; han har med Gengangere gifvit oss, icke en lärdom för stunden, men *kanske en uppgift för lifvet*, och därför böra vi vara honom tacksamma.

Bland de tankar och spörsmål, hvilka sålunda framställdes intog den om den *etiska betingelsen för äktenskapet* en central plats. Då föredraget i sin helhet, likasom det arbete kring hvilket det rörde sig, är föga egnadt för familjekretsen, meddela vi här endast i utdrag den del deraf, som omfattar ofvannämnda fråga. Möjligen kommer föredraget på annat håll att publiceras. I alla händelser vilja vi här, på samma gång vi afråda alla mycket unga eller sent utvecklade personer från att läsa Gengangere, uppmana alla mogna och tänkande qvinnor så väl som män att underkasta sig den i sanning ej lätta uppgiften att icke blött läsa, utan *studera* det märkliga arbetet, samt taga del af de olika granskningar det framkallat,

för att sålunda bilda sig ett opartiskt omdöme om dess syfte, och se till, hvad man af detsamma har att lära *).

Ur ett föredrag öfver Ibsens Gengangere.

Här slutar vår studie af fru Alving, hvars öde vi följt ända ut öfver sannolikhetsberäkningarnes gräns. De resultat, till hvilka den ledt oss, skilja sig i vissa punkter från dem, hvilka andra granskare afvunnit den svårtydda skriften. Så hafva vi hos fru Alving funnit en större skuld, icke blott härledd af mannens lastbarhet och Mander's bristande menniskokänedom, utan grundad i hennes eget osanna och sjelfviska väsende. Vi hafva hört skalden uttala den oförnekliga sanningen, att en man, som före äktenskapet fört en osedlig vand, är *fallen*, lika väl som en qvinna under samma förhållanden. Men vi hafva också sett honom antyda att trohetslöftet, afgifvet af en brud till hennes brudgum, medan hennes hjerta brinner för en annan, innebär, också det, ett fall, en synd. Han har visat oss, hvarthän det leder, när mannen tygellöst hängifver sig åt en sinlig lefnadslusta, och hustrun för att rädda skenet gör sig delaktig i hans synd och offerar, hvad hon icke eger rätt att offra ens för de högsta ändamål, sin qvinlighet och sitt menniskovärde. Vi hafva vidare sett huru, under trycket af mannens och hennes egen skuld, fru Alving's karaktär förvridits, hennes qvinlighet vissnat och sjelfva hennes moderskänsla urartat till sjelfviskhet och onatur, medan hon

*) Här en förteckning öfver märkligare svenska granskningar af stycket: L. H. Åberg. Ibsens Gengangere. Sthlm, Looström & komp. Pris 50 öre. — Bendixson i Ny Svensk tidskrift, sista häftet för 1881. — Sedlighetsvännen 15 Januari 1882. — Insända artiklar i Sthlms Dagblad N:o 304 (31 Dec.) 1881 af G. S., samt N:o 8 1882 af en onämnd; slutligen ett föredrag af Red. af Tidskrift för Hemmet, utgifvet i broschyrform af Jos. Seligmann. Pris 75 öre. Alla dessa granskningar innebära *gillande* af förf:n och hans afsigter.

Mot förf:n hafva uppträdt i Posttidningen N:o 1 och 16, signaturen C. D. W.; i Nordisk Tidskrift 1882, första häftet, G. L-n, hvarjemte Ny sv. Tidskrift och »Ur dagens krönika» meddelat ett par kortare inlägg mot styckets tendens.

Ibsens bref i ämnet till Schandorff återfinnes i Dagbladet 16 Jan. 1882.

dock innerst trår efter kärlek och sanning. Vi hafva insett, att fru Alving hade både pligt och rätt att *icke såsom hustru* offra sig för en man sådan som Alving; men vi hafva antagit, att en qvinna med det rätta offersinnet kunde i *annan egen-skap* hafva fyllt en stor uppgift gent emot honom.

Slutligen hafva vi uttalat den öfvertygelsen, att, ehuru olösliga missförhållanden kunna nödga till äktenskaplig skiljs-messa, kärleken till en annan dock icke ensam är giltig orsak för en make att taga ett sådant steg. Vi hafva påpekat, att kärleken i och för sig icke gifver någon garanti för, att det nya på dess grund bygda äktenskapet blifver mera etiskt berättigadt än det föregående; och vi hafva härmed stannat framför det mest djupgående af alla de spörjsmål, Ibsen i sina tvänne senaste skapelser påtvingat oss, detta:

Hvad är grundvilkoret för ett sant äktenskap?

Endast ett par granskare af Gengangere hafva ännu rört vid frågan. Den ene, docenten L. H. Åberg, gifver svaret genom att hänvisa till det nya budet: »Ålsker hvarandra in-bördes» och framhåller, hvad han i flera föregående förträffliga skrifter uttalat såsom det väsendtliga i alla menckliga förhål-landen, det att de måste vara *personliga*.

Den andra granskaren, herr Bendixon, ger på frågan föl-jande svar: det väsendtliga i äktenskapet, »det enda som gör en förbindelse mellan en man och en qvinna berättigad är den verkliga personliga kärleken. . . . Der denna kärlek ej finnes är det omöjligt att hålla kyskhetens bud i helgd». Icke den yttre lagen, säger han vidare, endast det bud, som lefver i hennes eget inre kan menniskan älska och göra till lag för sitt handlingssätt. Hvad tiden i detta afseende innerst känner har, enligt granskaren, i Gengangere fått sitt uttryck äfven genom den positivt uttalade tanken, att räddningen måste sökas i »livsglæde» och »arbejdsglæde», att endast den ljusa verlds-åskådningen kan lösa tidens problem.

Det faktum, att dessa granskare kommit fram till det stora spörjsmålet visar, att deras studium af dramat gått i samma riktning som vårt. Men de svar de funnit på frågan äro för oss ej tillfredsställande. Vi behöfva främst en fastare utgångspunkt. Kärleken är eller har blifvit ett ytterst sväfvande begrepp. Åtminstone blir det så för oss svenskar, som med detta samma ord beteckna, den ena gången människohjertats renaste känsla, ja sjelfva Guds den heliges väsende, och en annan gång den sinliga lidelsen under dess råaste form. Att uppställa ett så vexlande begrepp såsom *norm* för det allena giltiga äktenskapet blir då vanskligt, om vi ock alla stämma öfverens deri, att kärleken ingår såsom ett hufvudmoment i äktenskapets idé. Tillägget: »en *verklig personlig kärlek*», hjälper oss icke heller långt, då vi icke ega någon väg nog känslig eller någon värdeätare nog säker för att bestämma hvad som *är* och hvad som *icke* är verklig personlig kärlek. Åsigterna härom vexla allt efter olika skaplynne, utvecklingsgrad och förmåga af kärlek. För den ena läsaren t. ex. framstår fru Alvings känslor för Manders såsom en kärlek af denna art, för andra icke. Hvad en herr Helmer ansåg för verklig personlig kärlek syntes Nora vara motsatsen, o. s. v.

Kan man nu ej obetingadt antaga den af granskarne uppställda grundsatsen, att kärleken är grundvilkoret för ett sant äktenskap, så instämmer man ej heller i deras deraf dragna slutsatser. Några af dessa hafva dessutom fått uttryck, som kunna leda till farliga missförstånd. Så t. ex. den anförda satsen, att det skulle vara omöjligt att hålla kyskhetens bud i helgd, der ej en verklig personlig kärlek förefinnes. Troligen åsyftar förf:n här endast förhållandet *inom* äktenskapet; men för de flesta läsare ligger det nära att antaga satsen för en allmän regel, och då blir den farlig. Eller huru skall i så fall sedebudet hållas vid makt under förhållanden, då en per-

sonlig kärlek ännu ej vaknat till lif eller ock af yttre förhållanden hindrats att nå sitt mål?

Den satsen åter, att Ibsen skulle i »livsglæden» och »arbejdsglæden» samt den »ljusa verldsåskådningen» hafva funnit lösningen af tidens (således väl äfven af det nutida äktenskapets) problem motsäger skalden sjelf i »Dukkehjemmet.» Der saknas ju ingen af dessa förutsättningar; icke ens för den barnsliga Nora var »arbejdsglæden» främmande, ehuru hon stulit sig till den; och likväl var det samlif, som der lefdes, icke ett äktenskap.

Den andre granskaren yttrar i sin tolkning af skaldens mening, att döda stadgar och sociala bruk ofta kunna vara hinderliga för ett sant äktenskap, och han vill uttrycka en af grundtankarne i dramat med dessa ord: »icke är *den* min hustru, som jag blifvit vigd vid, utan den jag som min hustru älskar». Satsen bör omskrifvas för att uttrycka sitt verkliga innehåll. Låtom oss säga: »Icke är den min hustru, som jag lofvat min tro, utan den etc.» *Löftet* är ju nemligen det väsendtliga i stadgan, i vigseln, hvilken senare derförutan aldrig kommer till stånd. Går man den förmenta grundtanken sålunda in på lifvet, så blir det sjelfva *trohetslöftet*, icke blotta stadgan och ceremonien, som skulle vara hinderligt för det sanna äktenskapet. Men att tillskrifva Ibsen en sådan tanke och för egen del gilla den, är helt visst lika fjerran från granskaren som från oss. Faran för en sådan misstyding ligger dock nära till hands, och vi hafva härmed velat varna deremot.

I sammanhang härmed nämner granskaren de af Oswald förordade oregelmessiga äktenskapen, dock, som det synes oss, utan att hafva förstått hela deras betydelse i dramat. Ibsens mening med dessa förbindelser har också blifvit på mångfaldigt olika sätt uttydd. Än har man påstått, att han predikat det fria äktenskapet genom Oswalds mun; än har man

trott sig i dessa förbindelser se just typen för det sanna äktenskapet, grundadt på kärlek och hållet vid makt utan alla löften och ceremonier.

Ingendera uppfattningen är tillfredsställande. Oss synas de nämnda förbindelserna ämnade att bilda relativa motsatser till fru Alvings äktenskap. De förra, hvilka icke bekräftats af lagen, men äro uttryck för en naturlig kärlek och ömsesidig pligtuppfyllelse, stå i värde och helgd högre än det Alvingska och andra dermed beslägtade giftermål, hvilka ingåtts under »lov og orden». Det är tydligen Ibsens mening. Men i hans ögon äro också de oregelmessiga förbindelserna långt ifrån fullgiltiga äktenskap. Det röjer skalden på ett fint sätt genom att låta Oswald på tal om dem alltid undvika ordet *hustru* och nämna den, som skulle vara *sin mans hustru* endast såsom *hans barns mor*. Han har härmed ställt hela förhållandet *på naturgrund*. Den enda grad af trohet, som tillskrifves dessa förbindelser är den, som förhindrar mannen att omedelbart förskjuta sina barns mor». Har han gifvit något slags trohetslöfte, innan hon blef mor, så har han icke vågat att låta bekräfta det; och med den löjliga förevändningen, »att det kostar för mycket att giftas» håller han påtagligen dörren öppen för en lätt skiljsmessa, då den tid kommer, att han vill och kan ingå förbindelse med en qvinna, som skall blifva icke blott hans barns mor utan *hans hustru*, och som å sin sida skall fordra att i honom ega *en make*, icke blott en far för sina barn. Ohållbarheten af det påståendet, att Ibsen genom Oswalds protest mot, att mannen »skulle förskjuta sina barns mor», velat betrygga den äktenskapliga troheten åt de fria förbindelserna, är klar, då man gifver akt på, hur troheten här inskränkes till *mödrar* och således icke omfattar de barnlösa förbindelserna. Långt ifrån att upphäfva äktenskapet har Ibsen således velat stärka och höja det genom att ställa det under krafvet af en högre förpligtelse.

Är denna uppfattning riktig; har skalden med de oregel-
messiga förbindelserna velat antyda att kärleken *i och för sig*,
ehuru omistlig för lyckan, dock icke är tillräcklig att göra
den äktenskapliga förbindelsen etiskt fullgiltig, så påtvingar
han oss härmed ånyo det tvingande spörjsmålet:

Hvad är den etiska grundvalen för äktenskapet?

Vi svara för vår del: *troheten*. Hon är en viljesak, en be-
ståndsdel af karaktären, förutsättningen för att kärleken kan
ega något djupare fäste; och hon vidtager icke först då, när
en människa lofvar sin tro åt den, hon älskar, utan hon inne-
bär, att den människan förblifvit *sig sjelf trogen*. Det är tro-
heten, som på en gång *bevarar personligheten och gör henne*
mäktig af full hängifvenhet, af ädel sjelfuppoftning. Det är
hon, som utlöser lidelsen ur blotta naturmakternas våld och
adlar henne till fri personlig kärlek; hon som förverkligar
detta »vidunderliga», som alla *äkta* makar vänta af hvarandra:
detta inre samlif, denna själarnes fria förtrolighet, hvarförutan
det samfälda hemmet mister sitt bästa värde.

Det är troheten, som står på vakt mot frestelsen, och ge-
nom öppet förtroende bryter dess udd. Det är hon, som, äfven
då ett misstag egt rum i valet af make, eller den varmare
känslan å endera sidan saknas, kan i trots häraf dana ett
personligt förhållande af innerlig art, som gör äktenskapet be-
rättigadt, ja välsignelserikt, om också ej absolut lyckligt.

Men af allt detta följer icke, att ens det lyckligaste äkten-
skap är en dans på rosor, ett lif af idel frihet och glädje,
äfven om man nu icke tager i beräkning de sorger och be-
kymmer, som äro oskiljaktiga från lifvets vanliga vexlingar.
Sjelfva dess egenskap af att vara, icke ett stillastående sak-
förhållande, utan ett lif stadigt i utveckling, hvad Kirkegaard
kallar en *historia*, innebär, att det måste gå genom vexlande
mörker och ljus, oro och frid. Just emedan äktenskapet måste
vara ett *personlighetsförhållande* i djupaste mening, kräfver det

å ömse sidor offer, hvilka ofta strida mot »livsglæden», samt ålägger arbete och pligtuppfyllelser, hvilka icke alltid kunna fullgöras med lätt hjerta. Äfven i *bästa fall* lemnar det *stort* utrymme för ömsesidig förlåtelse och godtgörelse.

För en sådan grundare, oregelmessig förbindelse, som Oswald förordar, torde lifsglädjen och arbetsglädjen vara tillräckliga; men den lefver också och dör med dem. Ett *äkten-skap* kräfver kärlek icke blott i *lust* utan också i *nöd*. Det ger glädje och sällhet i onämnbart högre mått, men det innebär också djupare profningar.

16. Något om hemlif och hemslöjd i svenska bygder.

III.

— — — Härmed, kära vän, vill jag nu uppfylla mitt löfte att bjuda dig på kaffe ute på Buhlsjö förstuguqvist i sällskap med Stafva från fattighuset.

Hon föreföll att vara en klok liten gumma, med god iakttagningsgåfva och förträffligt minne för hvad som brukades i hennes ungdom. Efter en stunds samspråk hade jag sålunda samlat en tämligen klar bild af Ydre sedvänjor, folkets drägt och arbete för 50 år sedan, belyst af många ännu bevarade alster af hemfliten, äfvensom af mången alltjemt i det nutida ydrelifvet fortlefvande sed. Det mesta af hvad Stafva hade att berätta och förevisa, kan hänföras till barnuppfostran och klädedrägt. Så omtalade hon, att i hennes barndom inga skolor funnos i Ydre, och att icke heller, såsom i andra trakter, gamla »qvinnor» och afskedade soldater bildade ambulatoriska hemskolor. Barnen lärde i allmänhet hemma innanläsning och katekes för mor eller mormor, och dermed ansågs allan rättfärdighet uppfyld. Af Stafva anfördes ordspråket: »läsa och

inte förstå ä' som plöja och inte så», som bevis att undervisningen bedrefs på rationelt sätt. Sjelf var hon ett lefvande bevis på att förståndsbildningen icke försumrats. — Sådana konstér som skrifva och räkna kommo dock aldrig i fråga, och sällan funnos andra än gudliga böcker till läsöfning. Först under en senare tid blef det sed, att barnen gingo till klockaren i församlingen för att få läxor och läsa upp dem. Vid 14 eller 15 års ålder konfirmerades ungdomen och var sedan färdig att söka tjenst. Vid den första nattvardsgången buro flickorna hvita klädningar samt anlade »mössa och stycke», och vår Stafva tycktes ännu med ljuf rörelse minnas sitt eget dvärgartade jag, iklädt denna vackra drägt. »Stycket» utgjordes af en knypplad eller »trädd» spets, eller i värsta fall af »trådflor», allt krusadt. »Mössan» var, tror jag, för de unga alltid af hvitt eller blått siden. Först såsom gift fick man begagna de granna, med brokiga blomsterbroderier på svart botten utsirade mössorna, af hvilka Stafva medförde några exemplar, hvarjemte hon omtalade att fattiga gummor, som ej hade råd att köpa sig mössor af siden, nyttjade sådana af papp med målade grannlåter.

En och annan »uråldring» nyttjade ännu den gamla hufvudbonaden, men flertalet hade, såsom jag märkt bland kyrkofolket, utbytt den mot en ful svart nätmössa, öfver hvilken hufvud-duken sedan knöts. Till hemuppfostran hörde i öfrigt för flickorna så väl utarbete som spånad och väfnad, hvarjemte ungdomen tidigt fick biträda med »krittera» och vid sysslorna i spiseln och på åkern.

Allt som i huset förbrukades af kläder och väfda bohagsförråd spansks och väfdes af modern och döttrarna, men kläderna syddes både till qvinfolk och manfolk af skraddaren. Stafva medförde rester af gamla qvinnodrägter af helt ljusa vackert randade tyg, mestadels hvitt linne med fina röda och blåa ränder, de sistnämnda äfven af linnegarn, mjukt och glän-

sande som silke. Snitten liknade den på drägterna från slutet af 1700-talet: kjorteln kort, snäf och lindrigt sneddad; kofta med kort, baktill skarpt utsneddadt skört, snäfva ärmar och djup halsringning, under hvilken burits en veckad halsduk. En sådan halsduk, eller på Stafvas språk: »nässduk», som fanns bland samlingen, var synnerligen täck med röda stjernor på ljusblå linnebotten. Vinterdrägten i samma snitt var af tjockt ylletyg väfdt till hvardags af ofärgadt garn med en och annan sparsamt inslagen röd eller grön tråd; till helgdags med svart eller grön botten och rikare ränder af rödt eller grönt, kantade med en tråd af halmgult. Af helgdagsdrägten för sommaren förevisades prof, bestående af enkel opphemptaväf, här kalladt »höpp»- (hopp) tyg eller t. o. m. »skuttetyg» i enkla men synnerligen täcka motiv, rödt, eller rödt och blått på glänsande hvit linnebotten. Ett annat mönster med små kvadrater af omvexlande rödt, gult och grönt på mossgrön botten var synnerligen vackert.

Utom mössa och stycke brukades äfven hufvuddukar, af hvilka Stafva dels hade att uppvisa några gamla af »sockerduk», »hemmaträdda» (broderade) med plattsöm eller kedjesöm, dels väfda med bårder eller ock släta och kantade med en bred fäll. Den grannaste af alla persedlar, Stafva räknat på för sin lilla förevisning, ett storrosigt rödt lifstycke af siden, lyste genom sin frånvaro. »De va ännu slut mä'et» förklarade hon, »för si di ha gett'et åt kriterera bitavis när di ha hatt bå-ål-sjuka.» Vid närmare efterfrågan fick jag veta, att folket af ålder trott och ännu trodde, att rödsot hos nötkreatur kunde botas med sönderklippta bitar af äkta rödt tyg eller garn, hvilka gäfvos in såsom läkemedel.

Stafva likasom min värd mindes mycket väl Ydre männens forna, drägt sådan den beskrifves af Rääf, och omtalade hur de långa frackskörten ofta voro nedtill styfva af smuts, och hur de vida långrockarna vanligen fodrats med gamla aflagda »förlåter»,

(sänggardiner) af ljusrandigt linne. Äfven kappor med många rundskurna kragar omtalades såsom tillhörande den forna mansdräkten. Allt var hemmagjort, troligen af vadmal, väfdt, likasom ofta ännu, af »säl-svart» (sjelf-svart = ullens egen färg) hemspunnet garn i gles väfnad, hvilken sedan krymptes eller stam-pades till önskelig tjocklek.

Detta var ungefär allt, hvad Stafva hade att visa och för-måla. Dertill kan dock läggas hennes halft rörande, halft löjliga beskrifning på sitt eget uppträdande som ung vid Norra Wi brunn, der hon varit ombedd att sjunga för »herrskaerna». Stafva lärer nämligen varit begåfvad med vacker röst, hvilken gåfva, jemte den nämnda brunnsvistelsen syntes hafva utgjort glanspunkterna i hennes eljest tysta och blygsamma lefnadslopp. På min begäran uppläste hon ur minnet några af de visor, hon plägat sjunga, hvilkas innehåll påminde om den lätta moralen och glada lefnads-filosofien från slutet af förra århundradet. För folkvisan syntes Stafva deremot hysa ett sublimt förakt, såsom varande allt för tarflig både för henne och i synnerhet för de forna »herrskaerna» vid Norra Wi.

Sällan eller aldrig höras heller bland den nutida allmogen i trakten folkvisans djupa tonfall. Äfven hit hade dragspelet framträngt och oskärat skogsluften med sina slagdängor; endast undantagsvis kunde man ännu påträffa en enstaka spelman, som för goda ord förmåddes att på fiolen återgifva en och annan öfverdådlig polska i äkta folkton, med snirklar och stråksprång af den gamla djerfva sorten.

Men jag fruktar, att du tröttnar vid dessa oafbrutna teckningar ur folklivet, och jag lemnar därför Stafva att efter väl förtärdt kaffe med dopp åter vända till sin »regent» i fattigstugan, och låter den enstaka spelmannen roa sig sjelf, medan jag för dig omkring på en tur till grannarne.

Det var en herrlig sommarmorgon, som trillan körde fram till porten, och snart derefter trillade vidare med mitt värdfolk

och deras gäst vägen framåt kyrkan. Efter att här hafva hemtat posten fortsatte vi vägen genom omvexlande skog och klöfverfält, beteshagar och gården, mellan hvilka sjön bredde sina vida öbeströdda fjärdar eller skar in sina djupa vikar. Slutligen visade oss de omsorgsfullare stängseln, de målade grindarne, de rymligare uthusen och de unga planteringarne, att vi närmade oss en herrgård. Hästarne uppmuntrades med en välvillig klatsch, en gammal man, som reste sig upp ur ett nyanlagdt blomsterland med hacka i handen, tillropades ett vänligt »goddag, herr kamrer!» och ögonblicket derefter svängde trillan i en halfkrets kring en lummig gård och stannade framförettstort tvåvånings trähus. Här mottogos vi hjertligt af husmodern, en ännu ung fru med ett intelligent ansigte, som jag tyckte mig ha sett förut under helt andra förhållanden, hvilka jag dock förgäfvnes sökte framman ur minnets dunkel. Imellertid fördes vi genom dagligrummet, en stor sal med fönster åt trädgård och sjö samt anordnadt halft till matrum, halft till förmak, och vidare genom en sängkammare in i ett inre rum, det ljusaste och gladaste af dem alla, der husets farmor, en ärbar åldring om åttio år, hade sin tillflygtsort tillika med en medelålders dam, som var hennes vårdarinna. Här språkades nu lifligt, medan den ena efter den andra af husets öfriga innebyggare gjorde sitt inträde för att helsa och helsas. Det var, tyckte jag, en ändlös rad af yngre och äldre, från småttingar af obestämd ålder till gråhåringen, som vi nyss sett ute i blomsterlandet. Småningom kommo den lilla husfrun och jag underfund, med att det var i en af de frivilliga aftonskolorna i Stockholm, som vi förr ofta sammanträffat. Dernäst upptäckte jag en ung dam, som tillhört Handarbetets Vänner och der stundom biträdt. Hon presenterade för mig sin far, en bekant medlem af Stockholms magistrat, och några minuter derefter föreställes en helt ung flicka från Norrland; och mellan alla dessa helsningsceremonier slingrade ut och in en talrik skara af starklemmade friskkindade, barn, flickor och

pojkar af snart sagdt alla åldrar och färgnyanser. Halft förvirrad af hela denna folkmängd, såg jag forskande på den unga husmodern, frågande mig, hur det kunde hänga ihop med denna talrika hemkrets, och hur hon fick kraft att styra och ställa med alla dessa människor. Men vi hade blott en stund på oss, och snart förde man mig ut för att göra en hastig vändning i den välskötta trädgården utmed sjön och för att närmare betrakta en egendomlig, af vildt vin smyckad byggnad, hvilken redan, då vi körde upp på gården, fångslat min uppmärksamhet. Det var en så kallad »loft-bod», säkert ett par hundra år gammal, med loftet eller öfvervåningen utbyggt på grofva bjelkar och bildande en »sval-gång», hvars bröstvärn och bärpålar nu voro nästan täckta af den rika slingerväxten. Den åldriga byggnaden utgjorde jemte en stor ek med vid skuggrik omkrets gårdens vackraste prydnad. Sedan några förfriskningar bjudits, enligt gammal god sed, sade vi farväl, och lemnade, efter en vänlig nick från det gamla mössprydda hufvudet i fönstret, gården, för att fortsätta färden till det Rääfska stamgodset, beläget vid samma sjö en fjerdedels mil längre bort.

Under vägen dit fick jag af mina följeslagare förklaringen på den talrika befolkningen af det hem vi lemnat.

Husfadern, hvilken för närvarande var bortrest, hade i följd af penningkrisen föregående år gjort stora förluster. Man hade ej hjerta att sälja den gamla fädernegården och rubba den åldriga modern; hustrun var stark och modig, och så beslöt man att lemna den vackra, rikligt försedda bostaden en trappa upp, flytta familjen ned i den undre, utan att störa farmor i hennes valda fristad, samt taga inackorderingar och upprätta en hushållskurs för bildade unga flickor. Försöket, börjadt med redlig vilja och friskt mod, tycktes slå lyckligt ut. Man visste berätta att de unga pensionärerna fingo en grundlig praktisk undervisning och öfning i alla simplare och finare hushållssysslor, att husmodern, hvilken som flicka arbetat för sin utkomst, kände

sig lycklig af att med ökade omsorger och fördubbladt arbete kunna lindra sin makes bekymmer och medverka till grundande af en tryggare framtid för familjen, samt slutligen, att man med förenade bemödanden lyckats så väl, att hemmet fortfarande som förr kunde vara en samlingspunkt för släkten om somrarne. Denna uppgift förklarade närvaron af de många barnen i det eljest barnlösa huset, och illustrerades af tillägget att, enligt husmoderns uppgift, under senare veckor ej mindre än 35 herrskapssängar bäddats till hvarje natt!

»Men hvem är då gubben i blomsterlandet?» sporde jag, »ty icke viljen I väl inbilla mig att han hör hvarken till inackordenterna eller eleverna.»

Nej! Gubben i blomsterlandet var hvad man fordom på de gamla herrgårdarne kallade »ett familje-inventarium». Detta ord betecknade då en eller annan enstaka ogift, äldre person, på kvinnolinien oftast en öfverårig gouvernante eller sällskapsdame åt förgångna eller länge sedan uppvuxna generationer, på mans-sidan någon f. d. älskvärd vaut-rien, med talent för allt och duglighet för intet; stundom ock någon vän i huset, som i följd af olyckor eller missöden blifvit »af sig kommen» eller mistat mod och förmåga att taga vård om sig sjelf, och därför cirkulerade mellan sina gamla vänner i ett slags vänskapligt hälftenbruk och gjorde sig nyttig och rolig efter bästa förmåga. Det senare var händelsen med vår gubbe i blomsterlandet, på hvars verksamhet jag medförde vackra prof dels i den vackra bukett jag bar i handen, och dels i en lyckad fotografi af den gamla loftboden, som jag fått till skänks af mina vänner i trillan. Mig gladdede det, att här återfinna detta goda och genuina drag af det gamla svenska herrgårdslifvet, hvilket räddat mången öfvergifven från nöd, mången skeppsbruten från undergång, på samma gång den gamla, goda seden riktat hemkretsen med ypperliga element af godhet och sjelfuppoffring, oftast förenade med alla de oskattbara egenskaper, som tillhöra originalernas

gamla, nu i utdöende stadda slägte. För mitt minne uppdykte hela rader af sådana familje-inventarier, ifrån gamla »*Bonneamie*», som var det godmodiga föremålet för två eller tre generationers oafbrutna kärlek och gyckel, och *moster F.*, den korpulenta gamla ungmön, hvilken husets resliga söner, som hon burit på sina armar, plägade kasta emellan sig som en boll, och till den knotiga och envisa gamla finnen, som föredragit att cirkulera bland sina vänner för lifstiden, framför att stanna i sitt fäder-nesland och »tjena ryssen.»

Medan dessa och dylika bilder passerade revy för mitt minne, hade vi tillryggalagt den korta vägen, och anlände nu till målet för vår färd: Forssnäs.

Mansbyggnaden var ett stort gammaldags trähus, der vi infördes i ett välförsedt bibliotek, det enda jag såg i trakten, och der stället egare, yngre sonen af den gamle Rääf och ledamot af andra kammaren, emottog oss och förestälde oss för en släcting, som förestod hans hus, sedan han nyligen förlorat sin unga maka. Forssnäs har en utmärkt vacker belägenhet vid sjön och tycktes med sin vidsträckta välvärdade trädgård, och den dermed förenade parken hafva hela prägeln af en större svensk herrgård. Här föll samtalet helt naturligt på den forne egaren, och jag hörde många anekdoter, som vittnade om hans originella lifsåskådning, hans af sällsamma motsatser danade skaplynn, hans, för min uppfattning, *ohyggligt* härdande uppfostringsmetod, hans oafåtliga fasthållande af den semitiska grundsatsen att hustrun skall vara mannen underdånig, hans kärlek för folket, hans karghet mot sig sjelf och sina närmaste, hans gammaldags gästfrihet, hans outtröttliga forskningssinne, och slutligen den bäfvande kärlek och tysta vördnad han ingaf sina barn, och den ömhet han hyste för dem, men som fick ord och uttryck först på dödsbädden.

En herrlig båtfärd på sjön och en vandring genom blomrika, i högsommarens hela fägring prunkande ängar, med lum-

miga ekar och andra träd, af hvilka några antagit ovanliga former, afslutade vårt besök, hvarefter vi återvände hem i den ljusa sommarqvällen.

Uppkommen på mitt rum gjorde jag några anteckningar, och genomgick i minnet de berättelser, jag hört om den gamle Rääf. Jag tänkte på, huru jag sett hans små barnbarn klättra upp i sin faders knä med en frimodighet, hvarom hans egna barn aldrig kunnat drömma; och jag jemförde i mitt sinne det förtroliga hemlifvet hos mitt värdfolk med hvardagslifvet i det gamla Rääfska hemmet. Och när dessa bilder veko undan tänkte jag på de vackra bostäder Buhlsjöherren uppförde för sitt arbetsfolk, medan de behöfliga förbättringarne å mangården fingo hvila; tänkte äfven på det högst egendomliga brukningssättet af gården, hvilket, åtminstone för oinvigda ögon, beredde lika mycken fördel åt tjenaren som åt egaren, och jemförde härmed berättelsen om den gamles egenheter.

Till slut samlades alla dessa skiljda intryck till en helgjutten bild af det nutida svenska hemlifvet, i mycket likt det forna, och dock i så mycket olikt — främst i hustruns aktade ställning och barnens uppfostran.

Men snart runno alla minnen och bilder af hvad dagen medfört tillsammans för mina tankar, och jag somnade, medan strömmen sjöng sin svaga melodi för mina öron i samma tonart, som han för ett halft sekel sedan sjungit den för den gamle Ydredrotten.

Esselde.

17. Studier af några nyare diktsamlingar.

I.

Dikter af *C. D. af Wirsén*. Stockholm, J. Seligmann, 1876.

Nya dikter af *C. D. af Wirsén*. Stockholm, D. s., 1880.

Sv. Akademiens handl., 56:te delen. Inträdestal af *C. D. af Wirsén*.

Är »poesien blomman af lifvet», så har hon ock, likasom blomstren på marken, otaliga arter och träder i dagen på de mest olika sätt. En art blommar kanske på bar qvist midt i vintern; en annan bräcker sitt fina hölje under sommarsolens glöd och slår i ett ögonblick ut sin majestätiska krona; en tredje strör sitt ymniga blomsterflor »på alla stigar och alla kosor», utan urval eller tvekan om tid och rum; en fjerde knoppas under snön och måste utveckla en oerhörd kraft för att med sina späda blomblad genombryta kälén och bringa bud om lif och vår åt den frusna naturen.

Analyserar man de diktblomster, hvilka utgöra föremål för denna lilla studie, skall man snart finna, att de böra hänföras till den sistnämnda arten af poesiers flora. Redan det första stycket i de båda diktsamlingarne säger oss, att skalden icke tillhör de sällsynta naturer, hvilka med osviktig tro på sin genius, utan all tvekan beträda skaldens bana, och icke heller de hejdlösa diktarlynnen, hvilka, yrande af lifslust, »skänka i af sitt unga vin» utan annat mål i förstone än att njuta och njutas. *C. D. af Wirsén* har tvekat länge, innan han kände sig värdig att blifva en af den svenska diktkonstens bärare. Längre har han velat binda sångens våg under tankens tunga isar, kufva sina yra drömmar under lifvets hvardagsvärf.

Då han slutligen spränger de hårda banden och gifver sången fritt lopp, frågar han ännu bäfvande:

»Har jag irrat, har jag felat,
Då jag ändtligt vågat sjunga?

— — — — —
Bör jag fångsla dessa strömmar
Se'n de kysst en blommig strand?

— — — — —
Skall jag bjuda och befalla
Snön och isarne att kufva
Åter barnen af mitt jag?»

»Dock», afbryter han sig sjelf,

»Hvarför fråga? Kan jag hindra
Maj att komma, is att brista,
Ros att knoppas, våg att fly?

Nej, tviflets makt är bruten, och han tackar himlen att vintern lyktat. Men hvad vill han då med våren? Barnen af hans jag, hvart styra de kosan? Sången frigjord, hvar finner den sitt mål? Skalden svarar:

»Tag mitt löfte! Jag vill lindra,
Hvar jag mäftar, till mitt sista,
Med min sång mitt slägtes nöd,
Jag vill sjunga Edens stränder,
Jag vill ge den fallne vingar,
Lif åt den, som synes död.

Ett vackrare, heligare löfte har ingen skald aflagt. Huru det blifvit inlöst finner den sympatiska läsaren redan af den första samlingen. Vi säga med flit den *sympatiska*. Mången skald har förmåga att blända och hänföra äfven dem, hvilka hysa en motsatt lifsåskådning, eller kanske alldeles sakna en sådan. Wirsén är icke i besittning af denna trollkonst. Man måste förstå honom, och hysa samma grunduppfattning af lifvet och dess mål som han, för att rätt njuta af hans skald-

skap. Ännu mera; oss förefaller det som måste man hafva blickat in i skaldens innersta personlighet, såsom denna uppenbarar sig i en större samling af hans dikter, för att rätt fatta honom. Ett och annat enstaka stycke intager väl, men fånglar dock knappast på djupare sätt; detta af den enkla orsaken att det är blott en del af ett harmoniskt helt. Så kan en lösbruten prydnad af ett arkitektoniskt verk, en melodi ur ett större tonstycke tilltala och förtjusa oss, men fullt njuta dem göra vi först då, när vi se det fint mejslade rosverket eller lyssna till den fagra melodien i samband med de konstverk, hvilka de tillhöra, och med den tanke som besjälår desamma. En annan orsak kan ligga i den stora enkelheten af Wirséns poesi och i det faktum, att vår tids människor i allmänhet äro så bortkomna från det enkla, att de hafva svårare att förstå detta än det konstigt sammansatta. Huru som helst, ett faktum är, att Wirséns kyska och fromma sångmö tillvunnit sig en stor del af den läsande allmänhetens hjerta och svenska akademiens ynnest, icke genom något enstaka storslaget diktverk utan genom det i de samlade sångerna föreliggande uttrycket af en ren, en högstämd och harmonisk skaldepersone- lighet.

Grundtonen i denna personlighet ljuder redan klart genom den första diktsamlingen, klingar på en gång styrkt och vidgad genom den andra och återfinnes slutligen, teoretiskt motiverad och försvarad i det minnestal öfver Böttiger, hvarmed Wirsén för två år sedan intog dennes plats i svenska akademien. Det präktiga lilla stycke, som har till öfverskrift »Columbus», synes oss klarast och mest allmängiltigt återgifva denna grundton.

Då den djerfve seglaren drog öfver vindomsusadt haf till den nya verlden logo människorna. Spe, mente man var allt hvad han skulle vinna, och i stället för nya verldar väntade honom en graf i böljans famn. Men han skakade ur minnet

det tomma gycklet, flög djerft fram öfver otämd ocean, och stod på däcket, orygglig, spejande och full af hopp.

Så, fortfar skalden,

»Så som han skall tänkarn våga
Ut på upptäcktsfärden tåga
Öfver forskningens Atlant
Och förakta hånets löjen
Och förakta jordens nöjen,
Sökande ett evigt sannt.

Så som han skall menskoanden
Styra kurs på nya landen
Bortom döden, oförsagd,
Huru tviflets bränning fraggar,
Hur än lustans bölja vaggar,
Oförfärad i sin bragd.

Fast de ropa: »intet vinnes,
Bortom grafven land ej finnes»,
Och fast ej han skådar strand,
Skall han, trots de kloka hjernor,
Styra efter himlens stjernor,
Tro på dem — och finna land».

Tron på lifvets ideala makter och på ett högre mål för verldsutvecklingen så väl som för den enskilda människans lif, än jordiska storverk och timlig framgång, är således grundtonen i Wirséns skaldepersonlighet. Och denna tro är det, läsaren måste dela, om han också ej hyllar alla de kyrkliga formerna af densamma; detta mål är det, han måste fasthålla, om han skall förstå skalden och kunna glädjas åt hans skapelser.

Att Wirsén står på höjden af sin tids bildning och trängt djupt ned i vetandets schakter, det finner man redan vid ett flygtigt genombläddrande af hans första diktsamling. Då man dertill vet, att han som helt ung mottog en akademisk lärareplats, ligger det antagandet nära till hands, att det vore på det filosofiska tänkandets väg, eller genom en under våldsam brytningar tillkämpad inre lifserfarenhet, som han

kommit till sin ideala verldsåskådning. Häraf skönjes dock i hans diktning intet spår. Der återspeglas i vexlande former det enkla omedelbara gudsmedvetandet, den barnafromma kristustron; och hafva de filosofiska studierna haft något inflytande på dessa, så har det endast varit en klargörande, bekräftande och på tankens område formgifvande.

Wirsén tyckes vara ett af dessa andens söndagsbarn, som födas med segerhufva; han synes hafva fått till skänks denna »tro som öfvervinner världen», och som i vår tid är så sällsynt, helst hos den högre bildningens män. Inom en särskild grupp af hans dikter, som vi vilja kalla *andliga stämningssånger* framträder denna tro alldeles omedelbart. Dessa sånger röra sig kring de mest olika ämnen men äro dock alla spontana yttringar af en varm kristlig tro. Ån är det klagosången öfver en vän med följande omqvåde:

»Bevara ren din barndoms ljufva tro,
Förutan den fins ej på jorden ro.
Bevara jemt din första kärlek ren,
Förutan den är hvarje glädje sken!»

Nu, heter det vidare, är vännen lik alla de andra, glad och rik och ärad,

Men stundom i nöjets rus han känt
Som flöge i hjertat en dörr på glänt,

— — — — —
Der ligger på bår i brudlig skrud
Hans barndomstro, hans minne af Gud.

— — — — —
Hon sofver så djupt, hon vakna ej skall,
Han sjelf henne dödat. Hon hvilat så kall.

Bevara ren din barndoms ljufva tro, etc.

I ett annat stycke vill skalden besvara frågan om hvad han finner bäst och ljufvast, och ger så sin hängifna beundran åt naturens skönhet, åt kärlekens qval och sällhet skildrade af skalden, åt konstens storverk. Men vill du veta, frågar

han, hvad jag ljufvast såg och mest älskat bland diktens verk,
så följ Dante på hans vandring

»och stanna längst på *Purgatorios* höjder».

Och vill du veta, hvilkens pensel bäst uppfångat Edens oskuld-
fulla fågning, så vandra hos Fiesole vid Arnostaden i San-
Marcos gångar!

»Och vill du veta hvad jag priset ger
Af menskolifvet med dess qval och strider?
Det är det ljusa fålamod, som ser
Mot himlen stadigt, hos en mor som lider.

Men hvad af *allt* är skönast? har du sport,
O följ mig då till andeverldens gränser

— — — — —
När jordens fågning skymmer, gå dit fram

— — — — —
Der sjunga englaskaror: O Guds lam!
Så luft som ingen kan på jorden drömma.

Samma ämne behandlas i det lilla stycket »Förkärlek»,
i andra samlingen, väl bekant för dem som ega 20:de år-
gången af denna tidskrift. Älskar skalden, heter det här,
ängen och det öppna landskapet med kyrkan och byn, mer
älskar han dock den mörka skogen,

Der i de höga träden
Brusar i djupa qväden
Vindarnes orgelton.

Väl älskar han, om qvällen, läsning och samspråk om dikt
och konst, mer älskar han dock att stå vid barnets läger och
drömma hur i framtiden den lille skall sträfva på pligternas
väg. Gerna ser han tärnan, varm som en Tizians bild kre-
densa älskarns pokal; heldre dock går han till griften på
kyrkogården och ser enkan syssla med söm och stickning,
medan barnen leka tätt invid dödens hus. Och mer än qväden
om ära och bragder, säger han, mera

— — än segersången
Sången om undergången
Blifvit mig dyr och skön.

Den som rödde vägen men föll och blödde, skänker honom den högsta fröjden.

De anförda styckena äro valda på måfå; men man finner redan af dem, huru det ligger en dämpad stämning, en beslöjad klangfärg öfver Wirséns sång, så snart den galler jordiska förhållanden, äfven sådana af den innerligaste art. Den djupare lidelsens sträng, som i mäktigt brusande tonslag ljuder genom de stora skaldernas sång, finnes väl också hos Wirsén, men den sättes i rörelse endast af de högsta föremål. Stundens ystra glädje, den sjudande ungdomslusten, den omotiverade fröjden af blotta tillvaron eger i den första samlingen knappast något enda uttryck. Antingen äro dessa själs-tillstånd främmande för skalden eller utgöra de för honom en öfvervunnen ståndpunkt, hvilken han icke — med undantag af det enda lilla stycket »Ungt mod» — ansett värd att vara föremål för hans sång.

Wirsén är dock långt ifrån icke någon glädjefördömare eller vresig botpredikant, såsom man lätt kan se vid ett flygtigt genombläddrande redan af den första samlingen.

Man läse t. ex. det stycke der han återgifver englarösten, som manar den unge att vända åter från flärdens samqväm:

»Kom åter barn!
Ej fråga mer på sluga dårars sätt
Hvad som är klokt, nej *fråga hvad är rätt.*

Och sägs det, att du svärmar, så kom ihåg att så hafva alla gjort, hvilka dragit i kamp för ljuset och dött för sanningen. Kom åter därför! Men

»Ej som de fega hjertan ofta bruka
Sjunk ned i fromleriets febersjuka,
Nej skåda frisk och utan svek dit opp,
Med barnets hopp,
Var mild och fast, var glad och allvarsam,
Låt rosor växa än vid korssets stam.»

En annan gång besjunger han *de dödas dag*, då enligt en from sed i katolska länder alla smycka sina käras grafvar. Ungmön som mist sin vän, hustrun som sörjer sin make, modern som bäddat sitt barn under den gröna kullen — kärleksfullt följer skalden dem alla, och ber dem ej bäfva, ej falla modet, ty »*det gryr en dag då döden dör*».

I »*Nepenthes*» sjunger han om den läkdomsfulla, ovissneliga, sorgbetvingande örten, som stillar orons trånad och ger mod och segerkraft åt hvarje ädel längtan.

»Klättra upp på tankens Alper! Hylla ej en dådlös tro!
På de vilda fjällens spetsar skall du se *Nepenthes* gro.
I Spinozas gafvelkammrar som i Leibniz' hofgemak
Spinna sig dess grenar stilla öfver väggar, öfver tak».

Men, spørjer skalden, hvar är örtens rot, den bittert ljufva?

»Du må tro mig eller icke, men den står vid *korsets* fot.

Derifrån hon spirar sedan upp på konstens marmorställ,
Uppför tankens stela branter, in i hemmens trefna tjäll.
Glöm ej du hvar roten finnes! Men försmå ock ej med hån
Dessa många sköna rymder, dit hon grenats derifrån».

Huru den rena människokärleken gestaltar sig hos skalden, se vi af det stycke, han kallat »*Deltagande*». Han drager den felande till sig och ber att få bära en del af dennes börda. Vål vet han, att hvarje handling har sin följd, *att skuld blir sorg och lusta skam*; men han vet ock, att ur natten bryter morgonrodnad — *att ånger föder frid*. Han säger ej, att ondt och godt är lika, men han har trott

»det kunde sägas fritt
Mot dem, som skräna jemt om tandagnisslan,
Att kärlek en gång stält sig sjelf som gisslan.

Bland de allra vackraste af dessa andliga stämnings-sånger är den i andra samlingen, som har till öfverskrift: »*Förvandlingar*». Såg du, frågar skalden, rosenknoppar spira ur törnen, såg du fjärln lemna puppans fångsel, isen blifva bölja och

kornet säd. — O! då ser du ock i tysta timmar, skönare under:

»Ser hur vårt hjertas kärlek bräcker
 Stilla ur morgondimmor opp,
 Ser, huru friheshjelten väcker
 Domnade slägtens söfda hopp,
 Ser huru qvalet glädje bringar,
 Kedjorna bytas huldt till vingar,
 Hvardagslefnadens vin och bröd
 Ljuft förvandlas, när Anden bjöd,
 Hur en graf, hvilken skottats opp,
 Blir en port för ett evigt hopp,
 Sten, som kastats, blir ärestod,
 Vårar gro ur martyrens blod,
 Hur lycksalighet föds ur ånger,
 Sorger bli sänger».

Vi hafva härmed låtit skalden måla sitt eget innersta, på samma gång vi visat, huru den kristliga idealismen går såsom en röd tråd genom hela denna sida af hans diktning. Att detsamma är händelsen med de stycken, hvilka behandla rent bibliska ämnen säger sig sjelft. Främst af dessa står i vårt tycke »Emaus», en hjertebild af stor skönhet och sanning.

Bild är det allra mesta af hvad Wirsén diktar, icke i vanlig mening som talade han helst bildspråk, utan i den mening att sjelfva den poetiska tanken gestaltar sig hos honom som bild. Visserligen begagnar han äfven de, så att säga ornamentala, språkliga bilderna. Dessa äro hos honom fina och sinnrika, men i allmänhet måttfulla; de sväfva icke ut i den yppiga rikedom, som kan hota att skymma det föremål, som de skulle smycka och förklara. Snarare kunna de ibland närma sig det hvardagliga och derigenom förfela sitt ändamål att pryda. Någon gång upprepas ock enstaka lyckliga uttryck, tills de få något sökt, ej fullt spontant, som skadar intrycket. Vi erinra t. ex. om ordet »*däfven*». Hur väl tar det sig ej ut i sagan om de älskandes morgonflykt, då det användes om daggskälen, som, »vickande, med perlor öfver-

strömmar deras och naturens morgondrömmar». Men hur anorlunda verkar det icke, upprepadt och förstärkt, i morgonen vid Capri, der det heter att sunnan fläktar ljumt på myrtnar och cypresser, lyssnar till morgonfoglarna, väntar segerviss på dagen, och suger in *de arla-däfna* vågor. Der har bilden för oss förlorat sitt naturliga sanna tycke, och dermed sitt berättigande. Vågen *kan* ju icke tänkas däfven, arla lika litet som serla, och bilden frambringar således icke den förklaring af föremålet, som den afsåg.

Hur lätt deremot att framleta lyckade bilder ur Wirséns diktspråk! Så det anförda: »*Låt rosor växa vid korsets stam*». Tillfrågad om hvar skalden tager sina ämnen, om han känt de sorger han besjunger m. m. svarar han, att likasom vid sorgens marker spirar ett himmelskt hopp, så »*vid den svarta milans kanter blomma diktens smultron opp*».

Så i den sköna kantaten vid Upsala-jubiléet der det heter, att för Gud, som evigt består,

Likt en flinga, som förrinner

— — — — —
Svinna fyrahundra år;

eller på ett annat ställe att folket skall låta ärfda dygder

»*få bygga bo som foglar vid kända stugusvalen*».

I san Paolos kyrka spörja pelarraderna om skalden formats af stränga öden, om han känt sorgens slag, om hans själ helgats af qual. Må han då betrakta de bärande pelarne, och han skall ana

»*Hur för slag, hvilka kraftigt dana,
Gror ur sinnet ett himmelskt väl,
Som ur pelarn ett kapital.*

Men härmed äro vi redan inne på den andra arten af bild, som är den för Wirsén egendomliga. Det är icke en bild af verkligheten, utan, såsom någon sagt, en bild af bilden.

För Wirsén är nämligen hela lifvet med alla dess företeelser i viss mån bild, ett hölje hvarunder han spårar den sanna verkligheten, den, som allena synes honom värd att sjunga om och att lefva för. Den sanna, ursprungliga verkligheten är af andlig art, har han sagt, tron på densamma är konstens lifslust. . . . Skaldekonsten skall gifva sigte på det osynliga jag, som är företeelsernas enhet, m. m. Dessa satser äro uttryck på en gång af den tro, som besjalar skaldens personlighet, och af den konstteori, som förverkligas i hans dikter.

Att omflytta de enklaste föremål, de hvardagligaste förhållanden på andlig mark och sålunda aflocka dem en inre betydelse, det är hemligheten af Wirséns konst, och i den torde han hos oss vara ouppnådd. Men den fyller icke alla läsares kraf, och de finnas, hvilka förebrå skalden bristande blick för lifvets betydelse och för det stora som rör sig i tiden. Indirekt har Wirsén i sitt tal öfver Böttiger, upptagit och besvarat dessa anmärkningar. Då detta svaromål är i och för sig af stort intresse, och dertill kastar ljus, öfver så att säga, den osynliga verkstad, der skalden smider sina skäraste och renaste sånger vilja vi af detsamma meddela några utdrag.

I fråga om den ofta hörda uppmaningen till skalder att välja stora ämnen och höga uppgifter, yttrade talaren med särskild häntydning på föremålet för sin minnesteckning, följande.

»Detta kraf kan vara riktigt; men utom att härvid hvarje skald har att följa sin egen genius, så torde det ej alltid vara så lätt att bestämma, hvilka ämnen äro små, hvilka stora. . . Den diktning, som tolkar hemmens väna lycka eller heliga sorger, som gjuter en mild förklaring öfver familjelifvets begränsade rymd, har i alla händelser icke valt ett obetydligt ämne. . . . Det skenbart lilla, det enkla och alldagliga har

ofta högre värde, rikare lif än det, som uppträder med buller och stora åthäfvor. Det finnes frågor, hvilka äro på en gång gamla och evigt unga, och dessa frågor hafva rätt att i dikt blifva framställda lika väl som de egentliga frågorna för ögonblicket. . . . Har det offentliga lifvet, har häfden sin poesi, så hafva äfven naturen och hjertat sin. . . . *Det innerliga har sin skönhet lika väl som det väldiga.* Prätig är den strida floden, som visserligen kan föröda, när han svallar öfver sina bräddar, men äfven bräcker isar och sprider fruktbarhet; men skön är icke desto mindre den lilla källan i skogen: henne känner det sårade rådjuret, det törstiga vallbarnet, och hennes dryck kan jemväl lifva den trötte krigaren. Skaldekunsten ljuder herrligt som stormklocka, men icke mindre skönt, när hon ringer till stilla gudstjenst».

Om dem, som klandra vemodsdraget på skaldens panna och ständigt ropa att glädjen är poesiers lifselement säger Wirsén:

»I allmänhet skulle dessa förfaktare af den glada dikten och fiender till den sorgsna hafva rätt, så vida de inskränkte sig till det krafvet, att poesien, som just skall befria sinnet, icke får binda och nedtynga det i mjeltsjuk tungsinthet. Men annars är det för visso en sanning, att icke endast glädjen är ett värdigt ämne för skaldekunsten utan äfven smärtan: den senare är alldeles för verklig i vårt lif, för att icke få upptagas till behandling af den konst, som har att framställa och adla verkligheten och därför äfven har att sprida ljus öfver lidandet och döden».

Om den dikt, som midt i vemodet dock behåller en fast tro på den Evige, säger han, att den kännetecknas af den sanna optimism, som tillhör kristendomen, och, i motsats till likgiltighetens, skänker ett verkligt lifsinnehåll. Den sanna

optimismen, heter det, »förnekar ej lidandet och synden, den instämmer med Manfreds skald då han säger, att de, »hvilka veta mest måste sörja djupast», men den visar på ett mål, som ej Manfred kände, och tror att

Vår och sol, som bryta isar
Spränga äfven grafvens dörr».

I fråga om uppriktighet hos skalden säger talaren:

»Väl att det finnes en verld, der masken får falla. . . .
Väl att åtminstone skalden icke skyr att öppna sitt väsen! . . .
För den lyriske skalden är för öfrigt denna barnsliga öppenhet ett oeftergiftigt bud; ty döljer han sitt hjerta, skall han aldrig vinna hjertan». . . .

Wirsén erkänner det berättigade i det allmänna ropet på sanning och verklighet i dikten; men han anmärker att den enda verklighet, man tyckes vilja erkänna, är den yttre. . . . Det är alldeles sant, att den poesi, som lösgör sig från erfarenheten, är väsenlös; men då nu människans erfarenhet är dubbel, en inre och en yttre, så vore det sällsamt, om just den erfarenhet, i hvilken människan förnimmer sitt egentliga väsen och har gemenskap med det gudomliga, icke skulle få af dikten framställas. . . . En sådan fordran innebär enligt minnestalaren ett våld mot konstens frihet: »för poesien stå begge verldarne öppna, och hon medlar mellan begge, likasom hon talar till hela människan. Hon skulle svika sin uppgift, hon skulle förgäta sitt ursprung, om hon endast sysselsatte sig med ett återgifvande af de yttre tingens skick, ty hon är tempeljungfru, hon är af himmelsk börd, och i den förströelse, hon tyckes bjuda, ligger ett heligt innehåll. . . . »*Den poesi, som ej i det jordiska ämnet uppenbarar något idealt, har gjort ett affall.*»

Vi lemna här minnestalaren sedan han gifvit oss nyckeln till ej blott Böttigers utan sitt eget med hans befryndade skaldskap och återvända till diktaren.

Närmast Wirséns andliga stämningssånger i betydelse och värde stå hans *fosterlandsqväden*. Af dessa är det, som fått öfverskriften »*Två svärd*» i vårt tycke det djupaste grepp i »nordmannaharpan», som vi förnummit allt sedan Bernhard Elis Malmström nedlade den. Ämnet, ehuru närmast hemtadt ur en af dagens frågor, är af förblifvande betydelse och skall hafva sin tillämpning så länge »det tröga folket, fullt af hetsigheter» är sig likt, och så länge detta folk ännu eger ett Sverige att värna.

Förd af en qvinna »med tycke af en mor» och på hvars sköld tre kronor skimra under sorgfloret, träder den drömmande skalden in i fjällets hvälfda kamrar, der bergkristallens lampor brinna, ässjor glöda, och slaggan hamrar jern mot städet. Här stannar han vid tvänne härdar, omgifna af dunkla andemakter, å ena sidan bergets ädle drottar, å den andra dvergar med röda tänger glimmande i flinka händer:

Färdigsmidt låg vid första härden ett svärd och brann i natten, och på dess klinga stod en runa, och den runan var försvar.

»Bah! ingen brådska! gamla drottar!» ljöd dvergalåten: Ingen fara! Vi smida bättre svärd». Och skalden såg en annan klinga, glittrande med röda lågor som mordbrand öfver stranden; ormar slingra förtroligt kring fästet och en runa brinner också här på svärdet, men den runan är *tvedrägt*.

Uppvaknad från synen förnimmer skalden den höga qvinnans afskedsord: »Säg, att eder moder sörjer!» sjung, och »mins att sången eger pligter, mins, o mins: du är min son!»

Vi kunna vidare i Wirséns diktsamlingar särskilja en grupp af *svenska natur- och hemlifsskildringar*, hvilka senare torde

öfverträffa det mesta, som är skrifvet i den arten. Främst står kanske diktcykeln »*Vid jultiden*», hvars herliga advent-sång och färgrika skildring af vandringen i julmarknaden äro glanspunkter i Wirséns hela diktning. I främsta ledet jemte denna sångcykel ställa vi det lilla förtjusande och för denna tidskrifts läsare väl bekanta stycket »*Elfvaåringen*». »*Sommarlycka vid Tyresö*» ger en varm och intagande bild af svensk natur och svensk hemglädje samt skildrar huru sången af dessa hemta sin näring, huru

»Dagar ila som minuter;
Hvarje syn, som hjernan bränner,
Hvarje fröjd, som sinnet njuter,
Hvarje känsla, hjertat känner,
Spirar strax som törnrosknopp
Af sig sjelf till visa opp.»

Vidare erinra vi om »*Lampan*», »*Afsked*», »*Nyponblomman*», »*På skäret*», »*Vid barnets bädd*», »*Qvällen*», »*Källan*» m. fl. Särskildt synes oss den friska och täcka sången om nyponblomman vackert betecknande för Wirséns sätt att älska och återgifva svensk natur.

»Mager mark och bister vind
Bleka nyponblommans kind;
Men jag trifs ändå att lefva
På mitt skär i stenig skrefva.»

Nog hafva rosorna i den yppiga trädgården det bättre, omfladdrade af förnäma herrar och plockade åt sköna damer. Men, ehuru ringa, känner sig nyponblomman kunna skänka glädje, också hon. Det kommer nog en gång en sjöman, »piskad liksom hon om kinden». Han skall gladt helsa hennes skär, som en bit af gamla Sverige.

»Var välkommen hit i dag,
Du som slitit ondt som jag!»
Så jag hviskar då och nickar
Mot hans trogna svenska blickar.»

Han ser henne och tänker:

»Skön och arm som hon är Norden,
Gud välsigne fosterjorden!
Och han bryter mig så glädt,
Jag får sitta i hans hatt
Och han ger mig nog åt henne,
Som han fäst med ring och spänne.»

I den andra samlingen finnas naturbilder från södern långt yppigare och mera praktfulla, men vore vi skald, skulle vi ej mot dem vilja bortbyta nyponblomman i den svenska bergskrefvan. Det lilla stycket är märkligt äfven därför, att det, om än indirekt, ger uttryck åt den poesi, som bor på djupet af vår allmoges skaplynne. Eljest synes Wirsén, likasom flertalet af våra skaldar vara främmande för den verld, inom hvilken allmogen rör sig. Med undantag af sången »Vid skären» äro därför hans folklifs-bilder de svagaste.

I båda samlingarna finnes ett antal *fest- och minnessånger*, hvaraf några äro i vårt tycke synnerligen lyckliga. Så qväderna öfver *Böttiger*, *Ångström* och *Signe Sohlman*, *Minnets skål* vid nordiska festen i Upsala 1876; slutligen *Geijer vid pianot*, i sitt slag en minnessång också den, och kanske den yppersta Wirsén skrifvit.

»Häfdens gåtor nyss han löste,
Djup, men äfven nordiskt käck,
Han med Saga satt och öste
Vid den klara Söqvabäck.
Ej de kärfva kröniksdragen,
Ej det yttre blott han fick,
Slägtets inre lif i dagen
Trädde för hans siarblick.

Men »öfvermått af kraft ger qual», och nu vill forskarn hvila i toner:

Lyss, det klingar! Vermlandsmalmen

Tonar än i dessa ljud,
 Och i visan som i psalmen
 Bor odödlighet och Gud.
 Det är doft ur furulunder
 Blandad med resedans doft,
 Det är hafvets djupa under,
 Det är himlens stjerne loft.»

Nu har han flytt från våra stränder, häfdens tolk, men kan han ännu någon gång sända en blick hit ned, skall han om qvällen i de trefna hemmen höra sin egen sång på det svenska folkets mund.

— — — — —
 Och så länge som i qvällen
 Norrskensfacklor glimta fram,
 Och bland dalarna och fjällen
 Bor en fri och storsint stam,
 Och det svenska jern på härden
 Smids i vinternatten lång,
 Lefver i den norra verlden
 Geijers jernbemängda sång.

Det är ett af dessa qväden, vid hvilka man blir glad, glad att vara svensk och hafva en Geijer att minnas och en skald som Wirsén att besjunga honom.

Berättande dikter finnas i den första samlingen blott ett fåtal, och de tillhöra i vårt tycke icke de bästa. Den andra samlingen deremot har flera, några af stor skönhet och de flesta anslående nya tonarter. Detta är väl icke fallet med den, som har till öfverskrift »Vid tolfslaget», man återfinner den till och med i utkast redan i den första samlingen; men vi tveka dock icke att ställa den främst i denna grupp. Så har knappast förr det *erotiska* förhållandet mellan äkta makar blifvit skildradt, så varmt, och dock så fint, så kyskt. Ingen qvinna, som är eller varit en älskad och älskande hustru skall

läsa det stycket utan att tacka skalden. Det ligger ett eget, rent och högstämtdt tonfall öfver Wirséns sång då den berör detta ämne, och man har så vant sig dervid, att man blir smått förnärad när han någon gång stämmer den lägre, såsom i den för öfrigt så ypperliga julvandringen, då mannen på hustruns ord af jublande sällhet icke finner något bättre svar än detta: »Ack! om du visste hvad du vacker är.»

På tal om detta ämne kunna vi ej afhålla oss att hänvisa till det mästerliga sätt, på hvilket det erotiska elementet är behandladt i den vackra sagan om trollspöet. Äfven skämtet och den barnsliga lekfullheten hafva här och på några få andra ställen i de båda samlingarne fått lyckliga uttryck. Vi erinra särskildt om blomträtan utanför den blifvande brudens fönster. Deremot synes satiren vara främmande för skaldens skaplynne. Då han någon gång anslår denna ton klingar den därför helt onaturlig. Det är som såge man en liljestängel brukad till gissel.

De berättande dikterna visa att skalden i den andra samlingen rör sig på nya områden. Hvad vi kallat den kristliga idealismen drager sin röda tråd genom denna som genom den första samlingen, men löper friare; den har tillåtitt skalden att vidga sin poetiska synkrets, att gifva lösare tyglar åt sin fantasi, att låta sången klinga ut i mindre beslöjade toner. Med andra ord, skalden har i den andra samlingen blifvit mera »nordiskt käck», han upptager i diktens spegel ett friare lif, fördjupar sig icke fullt så mycket i den andliga realitet, som hans öga skymtar bakom den faktiska verkligheten, utan låter ej sällan denna sjelf komma till tals och gälla hvad den kan. Att detta är ett afgjordt framsteg hafva många sagt före oss. Rätt eget är dock, att när sålunda verkligheten tager ut sin rätt, sker det stundom på områden, hvilka man trott vara främmande för Wirséns sångmö; så de der vinguden och den blinde pilten råda. Att hon ej stannar länge der är oss

lätt förklarligt. Men att hon söker nya rymder för sin sång jemte de gamla, nytt stoff för sin bildningsgåfva, det tycka vi oss skönja. Kanske skall hon finna det på tidsskildringens område, såsom det präktiga stycket »På Capri» synes förebåda; kanske skall hon blott tränga djupare in i de hvardagslifvets interiörer, der hon redan är så hemmastadd; kanske skall det lyckas skalden att bryta nya malmgångar i den religiösa poesien outtömliga schakt; kanske skall också, mera än vi önska, sagans ljusdunkel locka hans håg. Huru som helst, följa vi med glädje detta sökande, såsom säkert tecken att skaldens lyra icke på långt när tömt sitt välljud, utan gömmer ännu en hel okänd verld af rika och rena harmonier. Den lättaste beröring är ibland nog för att sätta dess strängar i dallring; de obetydligaste tillfälligheter — en inskrift, en anekdot hos någon klassisk auktor, en fogel på barnets bädd, ett kyrkobesök, en saga — och de buqndna harmonierna lösas, dikten springer fram eller visan är färdig.

Den osökta naturliga enkelheten är ett af de största behagen hos Wirséns sångmö. Och dock är det tydligt att icke heller hon alltid dansar på rosor, att hon tvärtom ännu ibland känner sig stå midt i »islossningen», eller, en annan Hagar, försmäktar i öknen med sitt hjertas barn. Dock bär aldrig Wirséns dikt spår af de qval hon kostat. Enkel, klar, helgjuten står hon fram som hon är, utan all sträfvan att synas vara något för mer, eller att med lånade grannlåter skylta sina svagare sidor. Huru föga Wirsén älskar det poetiska ordprålet och formalismen, säger han oss i talet öfver Böttiger, på samma gång han beriktigar de föreställningar den nutida kritiken förknippar med dessa begrepp. Den poetiska fraseologien, säger talaren, begäret att framställa slägtbegrepp i stället för personer, och att svepa omkring det inre armodet hellenismens eller den nordiska gudalärans förbrukade kläder må med skäl

tadlas; men vakte man sig å andra sidan att kalla denna osanna formalism idealism. »Man gör väl i att kräfvä af dikten natursanning och naturtrohet, men man må icke föreställa sig att dessa egenskaper äro oförenliga med idealismen eller göra den öfverflödig. . . . *Så vida man fattar detta ord i betydelsen af tro på att den sanna, ursprungliga verkligheten är af andlig art så är idealismen konstens lifsluft.*

All verklig poesi, säger Wirsén, är idealistisk, i den mening att hon i det sinliga uppenbarar ett osinligt, och i den mening, att hon konstnärligt renar och adlar hvad hon behandlar. Och han vädjar till Runeberg så väl som till Tegner, till Göthe så väl som till Schiller m. fl. för att styrka sanningen af sin sats. Faran ligger i formalistens benägenhet att gifva oss tomma allmänbilder i stället för personligt lif; »*den sanne konstnären aflägsnar deremot just det, som skymmer personligheten, i det han genom den yttre förgängliga naturens omhölje uppvisar den sanna naturen af menniskor och ting.*

Söker man nu detta personliga lif i Wirséns öfvervägande lyriska diktning så finner man helt naturligt egentligen blott ett sådant, och det är hans eget. Sig sjelf, sin innersta personlighet, afslöjad af dikten, helst i dess förhållande till lifvets eviga makter — detta är det Wirsén i första rummet skänker sina läsare. För öfrigt är det endast i minnesqväderna man träffar karaktärer, och dessa ofta mäterligt återgifna efter naturen. Huruvida det ligger inom Wirséns begåfning att såsom diktare skapa helgjutna karaktärer, har ännu icke visat sig. Hittills har han egentligen blott framhållit vissa grunddrag af sitt menskliga ideal, och detta indirekt genom att yppa det högsta, som han sjelf eftersträfvat. Detta ideal är kanske i och för sig ej nytt i annan betydelse, än Geijer menar då han säger att blott det gamla är det evigt unga. Men säkert är att dessa drag af barnafrom tro, af offervillighet, af tålig förbidan och osvikligt hopp om det som ingen menniska

sett och som i ingen människas hjerta stiget är, skall i vida kretsar af vår feberaktigt verksamma eller slappt njutande verld, förefalla främmande. Och just detta visar hur påkalladt det är att hålla fram dem.

Man kunde anmärka att Wirséns ideal är mera lidande än verkande, och att det äfven deri har något för vår rastlösa tid främmande. Vi kunna å ena sidan medgifva detta, och erkänna att några stycken, så t. ex. »*Förkärlek*», hafva i all sin skära poetiska fägring ett drag af sjuklighet. Vi kunna fråga med hvad rätt *lidandet* i och för sig tillerkännes »spiran», såsom i det märkliga stycket »*Marmorgruppen*» (Prometheus och Hephaistos) der det heter: *Allt som älskar eld och ljus skall lefva evigt, men den som lidit, han skall bära spiran*. Det är ju väl dock hvad skalden kallar »det ädla dådet», det, att ej blott för egen del älska ljuset, utan hemta ned det från gudarna och gifva det åt människorna att älska, som gör dådsmanen stor — icke det lidande, som med rätt eller orätt följer derpå. Vi kunna erkänna att Wirsén, likt mången ädel natur af vekt skaplyne, stundom hängifver sig åt ett slags smärtans kult, en lidandets lidelse, som kunna taga de skönaste uttryck, men som dock innebära fara. Men medgifva vi allt detta, så måste vi å andra sidan uppställa sådana stycken som *Columbus*, *Nepenthes* m. fl. gent emot de ofvannämnda och erkänna att skalden icke mindre varmt uppskattar handlingskraften, om ock hans personliga »*förkärlek*» vänder sig åt annat håll. Äfven i sina *manliga* porträttstudier låter Wirsén viljestyrkan och handlingskraften komma till sin rätt.

Våra skalders *qvinliga* ideal kunde förtjena sitt eget kapitel. Wirséns bär prägeln af en finhet, en kyskhet och innerlighet, som vi redan med glädje påpekat. Det innebär ingenting nytt, men mycket af det »evigt qvinliga», *så vidt som förflutna tider uppenbarat detsamma*. Men det eviga

framträder ju ej för oss en gång för alla, med ens avslutadt och fullfärdigt. Det skall ju drag för drag uppdragas, eller på den väg Herren utstakat småningom framälskas och verkliggöras af människornas barn. Wirsén har i allmänhet stannat vid det redan vunna, och saknar sympatiens slagruta för det eviga, som dväljes på djupet af vår upprörda tid. Vål skådar han i fjerran »*seklets genius*», men för honom står hon stilla, orörlig vid tidens elf, och spanar fåfängt i vassen efter korgen med barnet, som skall lösa folken ur qval och plågor. Deraf den misstro och det svårmod, som klingar genom hans sång då den berör nutida företeelser — en misstro, som stundom slår öfver till orättvisa. Deraf äfven den mera passiva karaktären af hans qvinnoideal. En blick på några af hans dikter skall tydliggöra vår mening.

Af bibelbilder har Wirsén blott *en* qvinlig: Martha och Maria, framställda under begreppen *handling* och *betraktelse*, af hvilka, som man kan vänta, det sistnämnda vinner priset. I det vackra stycket Dom Rémy, är det icke den till fosterländsk handling vigda jungfrun, som skildras, utan skalden besjunger bildlikt, det Dom Rémy, som gömmes i hvarje menskas hjerta.

Då han, med en för honom egendomlig konst, framlockar ur antikens bilder kristendomens ideal, ser han städse blott ett enda qvinligt: *Modern med barnet*. (Se bl. a. »Sångaren»).

Skildrar han en qvinna ur antikens egen verld är det icke Volumnia eller Lucretia, utan prestinnan, som för att rädda sångens unga son från farorna af en syndig verld dödar den ädla sångargåfva, gudarne skänkt honom. (Se den poetiskt sköna sagan om Aster).

Huru han helst tänker sig den svenska qvinnan, säger oss skalden då han till bruden, (se »Flickan och blommorna»)

»Så blyg som en lilja,
Som rosen så varm,

Så from i sin vilja
Så huld i sin barm»,

låter neckrosen sjunga:

Endast *ett* jag mäktar gifva
I den festligt ljufva stunden:
Att, hur lifvets vindar drifva,
Rotad stå på fasta grunden,
Sitt hufvud att böja
När vågorna slå,
Och tacksam det höja
När lugna de gå.

Att i dyn ännu och slammet
Stå med himmelsk snö i hogen
Och att skölja hvardagsdammet
När man kan i klara vågen,
Se detta, du sköna,
Jag bringar i qväll,
Må himlen dig löna,
Var god och var säll!»

Följer man skalden ut i lifvet, och frågar sig, hvilken uppgift han tilldelar nutidens qvinnor, så finner man att det, såsom sig bör, är *kärlekens*, men af denna nästan uteslutande den rogifvande, smekande, bevarande.

Ungmön, som smyger genom den »af korsets furste» till tempel vigda skaldesjälen — barnsligt hemmastadd som sakristanens dotter genom den götiska kyrkans hvalfgångar — och fyller, när det mörknar derinne, andaktens silfverlampa med kärlekens olja; hustrun, som med kärlekens ljufva tvång drager maken bort från hans nattliga arbete och bjuder honom hvila, visar honom på stjernan då han grubblar öfver molnet, som skymmer henne, smeker honom då han är trött, fördelar hans bröd och helar hans smärta med tröst — se der det Wirsénska kvinnoidealet. Vi känna väl igen dess älskliga drag. Det är Franzéns Selma, omsväfvad af det drömmande, naturbundna behaget hos den romantiska skolans qvinliga typer. Dock när det icke fram till den förebild, som Atterbom uppställde, redan 1819, i det märkliga qvädets »till ett ungt fruntimmer»:

»Våga att ha karaktär! Var böjlig, men icke som säfven: Qvinnan ej qvinna blott, utan ock människa är».

De orden uttrycka just det nya, som vår tid inlagt eller sträfvar att inlägga i begreppet »das ewig Weibliche». Men för detta saknar Wirsén öga. Att det icke felats honom tillfälle att blicka in i en qvinnosjäl der detta nya rörde sig och ville harmoniskt sammansmälta med det bästa och ädlaste af hvad forna tider uppdragat af det evigt qvinligas väsende, det visar oss öfverskriften af ett af hans minnesqväden: *Signe Sohlman*. Hur älsklig bilden af den väna flickan, i hvars öga evighetens våg låg speglad, hvars ljufva läppar aldrig orenats af ett elakt ord; med en själ der oskuld bodde, en håg, som tänkte blott på andra, och sinne fullt af skönhetsbilder — hur älsklig den än är, så fattas dock *något* i bilden för dem som kände, eller med sympatiens makt blott anade de unga krafter, som ännu ej harmoniskt afvägda, kämpade på djupet af hennes själ.

Om sålunda Wirsén icke gifver oss någon djupare inblick i den *nutida* qvinnokarakteren, om i hans qvinliga ideal allt synes vara hjerta, föga vilja, allt instinkt och tro, föga tanke och handling; om han i hustrun ännu ser företrädesvis brödtudelandaren och rogifvaren, icke mannens medkämpe, deltagaren i hans arbete, hans själs förtrogna, sjelf en karaktär och därför i stånd att fatta och fostra karaktärer, så må väl detta erkännas vara en brist. Men å andra sidan må vi tacksamt medgifva att vi i det qvinnoideal Wirsén framhåller finna en välbehöflig motvigt till de ytterligheter och missgrepp, hvilka det nya skedet i qvinnans utveckling så lätt föranleder. Troheten, godheten, renheten, den tysta hängifvenheten, det fina, halft barnsliga behaget hos dessa på diktens spegel blott svagt framandade gestalter, hvem blir väl någonsin för gammal eller för klok att glädjas och lära af dem! Kanske har skalden icke heller härmed tömt hela sin tanke om qvinnan. Ett enstaka ord här och der tyder på en tåga i denna tanke, som

ännu icke fått tid eller tillfälle att yppa sig; så uttrycket af hvad i skaldens tycke är bäst hos qvinnan, hvilket är, icke »förstulna ögonkast och rosiga läppar», utan »en blick, som lofvar *kraft* i vedermöda».

Vi taga fasta på detta enda ord såsom intyg om, att vi ännu ej fått skönja Wirséns kvinnoideal i hela dess djup; att *det lofvar mer än hvad det ännu yppat*.

Samma intryck gifver i vårt tycke Wirséns diktning i sin helhet. Hans sångmö bär samma drag af fromhet, kyskhet och drömmande behag som hans qvinnogestalter. Hon har kanske ännu icke kraft nog att föra oss framåt, men hon binder oss vid det bästa af det förflutna; hon uppdagar ej för oss nya former af »ett evigt sant», men hon minner oss om gamla ljufva och heliga sanningar, hvilka den unga tiden står i fara att förgäta, och fyller redan så en schön uppgift.

Under det vi här sökt att samla de genom Wirséns diktning framlysande dragen af hans skaldepersonlighet, hafva mer än en gång mäktiga strofer ur Grundtvigs qvåde, »*Skjaldekaar*» klungit för våra öron. När vi nu afsluta vår lilla studie bringa vi därför den älskvärde diktaren — *hjärtats, hemmets och den osynliga verklighetens skald* — vår afskedshelsing med den danske sångarens manande ord:

»Fryd dig bævende, O Skjald!
Som dit kaar er og dit Kald:
Gjennem dig sig skal afbilde
Hvad du saae i Livets Kilde.
Du er Livets kaarne Spejder,
Du er Herrens Medarbejder».

Esselde.

18. Lefnadsteckningar

öfver utmärkta personligheter, utgifna af Stiftelsen
Lars Hjertas minne.

II.

Georg Adlersparre, en historisk karaktärsbild af *Dr. Otto Sjögren*, Stockholm. Samson & Wallin. Pris 1 kr. 75 öre.

Ibland antikens häfdaböcker finnes ett verk, som kanske mer än något annat historiskt arbete öfvat på den uppväxande ungdomen en väckande och lifvande inflytelse, samt ingjutit ädla och högstämnda tankar äfven hos den mognare åldern. Vi mena Plutarchos' lefnadsteckningar. Ofta berättas om utmärkta personligheter, huru de i ungdomen genom läsningen af den store romarens verk känt hogen vakna att erterlikna de visa eller dådkraftiga män, som här skildras. Och hvem vet huru många de äro, hvilka af sådana intryck fått sin första sporre till en ädel medelborgerlig verksamhet. En Plutarchos har ej ånyo uppstått. Men äfven nyare tider hafva egt personligheter, hvilkas lefnadsteckningar kunna och skola öfva samma renande inflytelse och gifva föredömet väckande och stålsättande kraft. En samling allvarligt genomtänkta och i värdad form framställda lefnadsteckningar öfver utmärkta personligheter är derfor ett värdefullt bidrag till ett lands litteratur. Ett sådant företag har den för vetenskapliga och medborgerliga syften verkande stiftelsen »Lars Hjertas minne» börjat hos oss och dermed gjort sig ytterligare förtjent af allmänhetens tacksamhet. Då nu likväl vår tid icke har någon Plutarchos att erbjuda, och stoffet för en sådan skrifställarverksamhet som hans, vuxit långt utöfver en mans förmåga att

ordna och bearbeta, har man tillämpat den moderna grund-satsen af arbetets fördelning. Så utfördes den intressanta minnesteckning af Michael Angelo, som förlidet år började serien, af professor L. Dietrichsons fina och skickliga penna. Den andra bilden i ordningen har, med ett riktigt och lyckligt grepp, hemtats ur vår egen historia i dess nyare skede. Bilden är *Georg Adlersparres*, bildens tecknare, Doktor *Otto Sjögren*, känd som förf. af ypperliga historiska läseböcker, medarbetare i den nya följdén af biografiskt lexikon och skarpsinnig så väl forskare, som granskare på det historiska området.

Att Georg Adlersparre är en af de mest upphöjda och storslagna karaktärer, som vår sednare historia eger att uppvisa, det har man alltid, om än mer och mindre villigt erkänt. Men han hade godt om vedersakare medan han lefde, och de hafva icke tystnat efter hans död. Den högt stående embetsmannaklassen var aldrig hans vän och genom sin benägenhet för en stark konungamakt har han stött ifrån sig den kortsynta »demokrati», som genom att arbeta på denna makts försvagande, egentligen går embetshierarkiens ärenden. I hans personlighet likasom i hans handlingssätt låg ock stundom någonting gåtfullt, som kunnat utläggas på ett för honom ofördelaktigt sätt. I den historiska litteratur, som behandlar händelserna och männen från 1809 har därför länge nog röjt sig en viss benägenhet att nedsätta Georg Adlersparre, eller åtminstone förintä värdet af hans politiska handlingar. Hans litterära förtjenster erkänner man visserligen; att han genom sin tidskrift: »*Läsning i blandade ämnen*» värdigt öppnade den medborgerliga diskussionen i vårt land, det nämnes gerna som hans berömmelse. Men helt annorlunda blir tonen då talet faller på hans politiska verksamhet — eller förmenta overksamhet, samt på hans personliga egenskaper. I memoir-litteraturen från den tiden märkes ofta en förtäckt ovilja och

rent af småfnaskig klandersjuka gent emot Adlersparre. I större historiska verk händer det att han lemnas helt enkelt åsido på samma gång man som bilagor meddelar viktiga bref af hans hand.

Georg Adlersparres son (»Albano») uppträdde till faderns försvar i sina tidstaflor, ett arbete af stort värde genom det rika material, som stått förf:n till buds och som han meddelat till stor del in extenso.

Första försöket att gifva en sammanhängande historisk skildring af Georg Adlersparre såsom politisk personlighet, är den här föreliggande lefnadsteckningen af Dr. O. Sjögren. Huru förf:n härvid går tillväga, och hur Georg Adlersparres fosterländska karaktär under hans hand framträder i all sin egendomlighet, rentvådd från oförtjenta misstankar, mindre genom något förf:ns försvar, än genom la force des choses eller den bevisning, som ligger i enkla fakta, klart framställda, det torde vi en annan gång genom några utdrag af arbetet kunna visa. Här må det vara nog att nämna att förf:n haft på Kongl. Biblioteket nya källor att tillgå, mestadels bref af Adlersparres egen hand, och att han här, som i sina andra skrifter, röjer en klar blick för det karaktäristiska och väsendtliga hos människor och förhållanden. Detta, i förening med den varma sympati, hvarmed han tydligen omfattar föremålet för sin skildring, har gifvit ämnet en friskhet, och framställningen ett lif och en åskådlighet, som man blott sällan återfinner i historiska skildringar. Arbetet är sålunda i bästa mening populärt, på samma gång det i många punkter kastar nytt ljus öfver tidsförhållandena. Man läser det med intresse, äfven då, när man icke i allt delar förf:ns uppfattning. Det har också med bifall upptagits af kritiken. Vi för vår del anbefalla det som en lärorik, sund och uppfriskande läsning för så väl gamla som unga.

19. Småprat från Vichy.

(Ett fördröjdt sommarbref.)

Juni 1881.

Det förefaller mig som skulle jag kunna använda en ledig stund här att prata litet med Eder, mina kära landsmaninnor, tänkande med salig Dumbom:

»om det ej ledsnar Er att höra,
så tör det roa Er kanske,»

och skulle detta senare ej vara händelsen, så står det Eder fritt att ej låtsa om mina meddelanden.

Det är en ganska egen känsla att vara fullkomligt isolerad bland en stor människomassa, der man ej hos någon af de många individer, hvaraf den är sammansatt, kan vänta sig ens ett enda gram sympathi — i fall denna skulle höra till de vägbara ämnena — der det språk, man talar förefaller, snart sagdt, barbariskt, der sjelfva det land, hvarifrån man kommer, är så främmande för mängden, att det stora flertalet ej en gång känner i hvilket väderstreck det ligger. Ja, vårt kära fädernesland är verkligen för det franska folket i dess helhet en fullkomlig *terra incognita*, hvarpå till och med namnet ytterst sällan förekommer i tidningarne — åtminstone har jag under vistandet här ej lyckats upptäcka det mer än två gånger, nämligen vid underrättelsen, att vår konung begifvit sig till Ems och vid en notis från stora världen i Paris, der det hette, att: *la comtesse de B...*, *la blonde musicienne*, *femme du chambellan du Roi de Suède* hade blifvit presenterad vid en soirée hos någon af societetens koryféer.

Trots den nyssnämnda känslan af isolering, finner jag mig ej illa här, ty jag har lyckats få mig ett litet treffigt hem, der jag känner mig fullkomligt oberoende, långt mer så än vid en

svensk badort, der man måste vara på sällskaplig, att ej säga förtrolig fot, med hvar och en, med hvilken man af ödet eller krämpor sammanföres under loppet af några veckor, der man ej får söka roa sig efter eget behag, utan måste rätta sig efter de föreskrifter »Direktionen för nöjen» i detta hänseende utfärdar, med fara att eljest anses för »besynnerlig, egen, högfärdig, osällskaplig», m. m. m. m.

Men det var ju om Vichy jag skulle tala, och så faller jag i samma fel som mängden af våra kronikörer, nämligen att oupphörligt komma på afvägar från mitt ämne — således, *revenons à nos moutons*.

Vichy gör anspråk på att f. n. vara Frankrikes mest fashionabla badort, och nekas kan ej, att *la Compagnie fermière*, som arrenderar de flesta af de här varande varma källorna af Staten, hvarken sparar kostnad eller omsorg för att häfda rätten till dessa anspråk. Den vackra societetsbyggnad, som kallas Casino, är både elegant och ändamålsenlig, samt delas i två hälfter af en bred korridor eller förstuga. På ena sidan om denna finner man i midten den stora festlokalen, hvarifrån är utgång till en stor, halfcirkelformig veranda, infattad af blommande växter, der orchestern har sin plats under aftonconcerterna. På ömse sidor om nämde höga, väl dekorerade sal äro damernas och herrarnes läsesalonger. I den förra finner man, utom böcker och tidskrifter, äfven piano och musikalier, en liten biljard, fortunaspel, schack och damspel, samt skrifbord med alla slags materialier för korrespondens, der nästan ständigt alla platser äro upptagna. I herrarnes läsesalong förekomma ej blott franska tidningar af alla slags politiska nyanser (de flammande röda, hvaraf en med den sorgligt betecknande titeln *Ni Dieu, ni Maître*, dock undantagna) utan äfven många utländska, bland hvilka jag blef angenämt öfverraskad att finna vårt svenska Aftonblad. Af alla de tidsfördrif, som denna sida af Casino erbjuder, kan man begagna sig genom erläggande af 25 frs pr

månad. På andra sidan om korridoren ligger i midten den vackra theatern, som bekvämt rymmer 1,200 personer och flankeras af tvenne salonger, den ena för diverse sällskapsspel, den andra med 10 biljarder. Genom att till den nämde afgiften för tillträde till Casino lägga ytterligare 35 frs, får man abonnementsbiljett till theatern, der det spelas hvarje afton, mest operetter och komedier, men äfven stundom operor af en rätt god trupp, och tyckes repertoiren vara ganska omvexlande, då jag ännu ej sett samma pjäs två gånger upptagen på programmet.

Källorna äro 15 till antalet och väl skötta. Vattnet har i de flesta af dem olika egenskaper i medicinskt afseende. För drickningen betalas ingen afgift, endast vid kurtidens slut en måttlig drickspanning till *les donneuses d'eau*.

Baden variera i pris efter olika klasser, men har tarifen för dem i år blifvit nedsatt till 2 fr. 50 c. (med linne, bestående af två badkappor och två handdukar) för 1:sta klassen, 1 fr. 50 c. för 2:dra kl. samt 60 cent. (med två handdukar) för 3:dje klassen. Badrummen stå framför våra i höjd och ventilation, men någon lyx förekommer ej och upppassningen är så godt som ingen, enär en baderska måste sköta 5 badrum. I serveringen af baden inlägga också våra snälla baderskor långt större förtjenst. Herrarne betjenas här, som sig bör, vid baden af individer af sitt eget kön.

Läkarne äro legio, ty utom de 34, som finnas upptagna på *la liste officielle* med fasta bostäder, hitkomma många från olika delar af verlden, bo på hotel och praktisera under säsongen, som räknas från d. 15 maj till d. 1 oktober. Åtskilliga badgäster lära dock stanna äfven under sistnämnda månad, då väderleken torde vara mer sommarlik än hos oss stundom är fallet under sjelfva högsommaren. En badsäsong beräknas blott till 21 bad; om ock ej bad tages hvarje dag förklara härvarande läkare, att man ej, såsom brunnsgäst, bör uppehålla sig längre än 24 dagar vid Vichy.

Vid valet af läkare är nog varsamhet af nöden, då ej alla härvarande Eskulapi söner torde vara så skickliga och samvetsgranna, att man obetingadt bör anförtro sig åt deras ledning. Har man, i förlitande på erhållna rekommendationer, vändt sig till någon af de mest ansedde, tillkommer dock ofta det mindre gynnsamma förhållandet, att hans praktik är så vidtomfattande, att tid och intresse ej hinna till för alla, som rådfråga honom. Dertill komma för oss, nordboar, äfven många andra mindre fördelaktiga omständigheter, ty då våra dietiska vanor äro mycket olika dem, som äro antagna af landets egna barn, förefinnas troligen också flera skiljaktigheter i orsakerna till de sjukdomar, af hvilka *vi* lida, hvarför ett annat behandlingssätt mången gång skulle erfordras för oss. Detta kanske mest i afseende på dieten, som här föga uppmärksammas, ett motsatt förhållande till hvad som är regeln vid Carlsbad, hvilken uppfattning i de flesta fall torde vara den rätta.

En svensk läkare skulle tvifvelsutan inlägga mycken förtjenst om sina patienter genom att tillbringa så lång tid vid Vichy, att han sjelf på ort och ställe kunde studera de många helsokällornas naturliga egenskaper och verkan på olika sjuklighetstillstånd, äfvensom andra lokala förhållanden. *Han* skulle sålunda blifva långt mer kompetent att gifva ändamålsenliga föreskrifter åt de patienter, han anbefalldes bruket af i fråga varande vatten, än de främmande läkare, som dessa nu måste anlita och som ej känna mer af deras konstitution, åkommor, vanor, m. m. än som i korthet kan redogöras för under ett samtal af 15 à 20 min. Att det med brunnskuren åsyftade resultatet under sådana förhållanden stundom kan ernås är också mer förvånande än att det lika ofta förfelas. Under en sådan förutsättning som den här antyddas, skulle troligen Sverige (proportionsvis taladt) lemna en lika stor kontingent till kurgäster-
nas antal, som andra europeiska länder, hvilket ej för närvarande är fallet, ty bland de 12,000 främlingar, som nu finnas antecknade,

har jag ej kunnat upptäcka mer än 16 landsmän.*) Det är visst sannt, att säsongen ännu ej nått sin höjdpunkt, hvilken lär inträffa under juli och augusti månader, som sägas vara den mest fashionabla tiden, då Vichy utgör en af samlingsplatserna för den rika, eleganta och sysslolösa världen, då skönheter med mer eller mindre tadelfritt rykte uppträda i dyrbara och extravaganta toiletter på denna fåfångans marknadsplats för att der fortsätta gången af sina eröfringar, då nöjen och förlustelser af olika slag aflösa hvarandra, då många ömma förbindelser ingås och ej så få intriger utspelas och då slutligen alla priser och främst hotelräkningarne stiga med 20 prct.

Men i den förmodan att det ej är något af allt detta, som företrädesvis skulle locka mina landsmän till Vichy, vill jag i förtroende meddela dem, att det är en ganska behaglig vistelseort för några veckor, att vattnen anses särdeles verksamma för åtskilliga åkommor och alls icke äro oangenäma att dricka samt att lefnadskostnaden troligen ej är högre än vid andra badorter för den, som vill vinnlägga sig om att ej göra den drygare än behöfligt är.

Vill man vara magnifik — en svaghet, som ej torde vara så ovanlig för oss svenskar — tager man in på något af de ståtliga hotellen vid *rue du Parc* och *rue Cunin-Gridaine* på ömse sidor om parken. Der finner man lyx och elegans, om ock ej särdeles mycken komfort i sina egna rum, ett sällskap, tillhörande börds-, embetsmänna- och penningaristokratien, måhända äfven uppblandadt med åtskilliga andra elementer, och ett utmärkt bord, något hvari hotelvärdarne täfla med hvarandra. Men för dessa förmåner får man också betala 13 à 20 fr. om dagen, allt efter den våning, hvari man logerar.

Är man mer anspråkslös till sinne och tillgångar, finnas många mindre hotel, der man också lærer blifva ganska väl betjenad samt bordet vara oklanderligt, och der priset för dagen varierar mellan 7 och 12 fr.

*) Man hoppas att totalsumman af kurgäster i år skall öfverstiga 40,000.
Tidskr. för hemmet. 24:de årg. 3:dje häft.

Alla hotellen hafva dock det gemensamma felet att, i afseende på matordningen, snarare tillgodose verldsmannens fordringar på ett godt bord än sjuklingens behof af noggrann och lämplig diet. Ty tvenne mål om dagen, frukost kl. 10, med flera rätter mat och deserter, samt middag kl. $\frac{1}{2}$ 6 med ändå rikligare servering, är en matordning, som snarare synes egnad att skada än att förbättra en mindre god matsmältning.

Åt den, som egentligen hitkommer för att sköta sin halsa, erbjuder dock Vichy en tredje ressur uti sina *maisons meublées*, der rum och mat äro oberoende af hvarandra och der man, åtminstone i några, sjelf kan bestämma så väl tiden för som beståndsdelarne af sina måltider. Skulle man föredraga att taga dessa utom hus, finnes tillfälle dertill hos *Restaurant du Parc*. Priset ställer sig ungefär lika med det, som hålles af de mindre hotellen, men beror, i afseende på föda, mest på eget godtfinnande. Rådligt torde dock vara att för undvikande af misstag och missbruk sjelf hålla en liten kontroll öfver de dagliga utgifterna. Ett sådant *maison meublée*, som med skäl kan rekommenderas, är *Maison Lustrat-Tantot, Rue du Pont, 7*, hvilket äfven har fördelen af ett särdeles godt läge.

Utom de tillfällen att logera sig, som här blifvit omnämnda, finnas äfven många vackra möblerade villor med eller utan trädgård, men som de förutsätta medförandet af egen betjening och ombesörjandet af eget hushåll upptagas de företrädesvis af fransmän, någon gång af utländska notabiliteter. En sådan, ännu kallad *ancien chalet de l'Empereur*, begagnades under flera år af Napoleon III och beboddes 1872 äfven en kort tid af Carl XV. Dess nuvarande egare eller hyresgäst, jag vet ej hvilketdera, är D:r Willemin, en af stället mest ansedde läkare, som gerna omtalar för svenskar att det var han, som erhöll förtroendet att blifva kallad till den höge patientens medicinske rådgifvare, och visar stolen, hvori konungen vanligen brukade sitta.

Skulle det intressera någon af mina läsarinor att veta hur man tillbringar sin dag i Vichy, så se här en liten profbit derpå.

Man är ganska morgonfrisk i det lilla samhället, ty redan kl. 4 på morgonen börjar så väl lifvet på gatorna som rörelsen inom hus. För att ej alltför mycket skrämma dig, min älskvärda läsarinna, som kanske just nu funderar på att hitkomma som badgäst, vill jag nämna att du och jag visst ej behöfva stiga upp *så tidigt*, men att det dock är förmånligt att få taga sitt bad kl. 7 f. m. Efter en stunds hvila börjar drickningen af vattnet, endera vid en af de många källorna vid *l'établissement thermal* eller vid *source Rosalie*, också kallad *source de l'hôpital*, *source Lardy*, *des Célestins* eller allt hvad de heta. Man tränges i korridorerna vid förstnämde établissement eller står tåligt väntande vid den stora bassinen, i hvars midt den andra uppväller, allt efter som ödet och läkaren det vill, promenerar sedermera i de vackra alléer af hästkastanjer, plataner och lindar, som förena *l'établissement thermal* och *Casino* under benämningen *le Parc*, helsar på och konverserar med mötande bekanta, eller slår man sig ned på en af de många stolar, hvilka omgifva *le kiosque du Casino*, der en vald orchester låter höra sig mellan $\frac{1}{2}9$ och 10, och lyssnar till den väl utförda musiken. Kanske föredrar man dock att flanera bland den mängd butiker eller stånd, hvilka växa upp som svampar öfver allt, och der man frestas af vackra broderier från Nancy, utsökta spetsar från Spanien, Auvergne, Alençon, m. fl. spetsknypplande orter, bijouterier från Paris, mosaikarbeten från Florens, träsniderier från Schweitz, glasarbeten från Böhmen, porsliner och lackerade arbeten från China och Japan, m. m, m. m. i oändlighet. Har du någon svaghet för antiqviteter af hvad slag som helst, så kan den visst tillfredsställas, enär det ser ut som hade alla konsthandlare i Frankrike skyndat hit för att utställa sina pretiosa, från magnifika vaser af Sèvres- porslin eller *vieux Saxe* och dyrbara emaljer till gamla konstväfnader och ryttarstöfflor från tret-

tioåriga kriget, från utsökt arbetade byzantinska filigransarbeten till stora fat af drifven messing, ja, allt hvad du billigtvis kan vänta i en *old curiosity shop*. Omkring kiosken, som upptager sjelfva mynningen på en af bazargatorna, spatserar med värdig och gravitetisk hållning en turk och visar dig en mängd föremål, härstammande från Algeriet eller Turkiet, deribland de allra små näpnaste sammetstofflor med guldbroderier, ursprungligen ämnade åt en i harem begrafven skönhet. Der bakom vinkar *le Paradis des enfans sages*, en vidsträckt lokal med leksaker af alla slag och till hvarje pris, och som torde locka dig, ifall någon liten älskling derhemma väntar att bli ihågkommen med en gåfva. Vill du deremot företrädesvis lägga dig till något, som gör anspråk på att vara *spécialité de Vichy*, så gå in i hörnbutiken, der skylten bjuder på *pétrifications*, som förekomma i form af brocher, skrin, medaljonger, m. m. Du ser på dem och söker utfundera på hvad sätt de äro arbetade samt begär slutligen upplysning derom. Nåväl, naturen, som här slösat med sina rika håfvor, har till en del sjelf utfört arbetet, människohanden endast gjort formen dertill. Urhålkade formar med figurer, blommor, ornament, o. s. v. nedläggas vid badsäsongens slut i källan vid *la Grande Grille*, så att fällningen af de i vattnet upplösta salterna småningom fylla tomrummen och bilda de önskade föremålen, hvilka sedermera, behörigt infattade, utgöra en af stället få industrialster. Ett annat sådant finner du i *toiles de Vichy*, fina, vanligen randiga bomullstyger, som försäljas i det stora magasinet vid hörnet af *rue de Nimes* och slutligen ett tredje i åtskilliga sockerbageriprodukter, såsom *pralines aux fruits*, *pastilles*, *sucre d'orge de Vichy*, m. m. Intresserar det dig att taga kännedom om dagens politiska och sociala tilldragelser, behöfver du endast taga fram några *sous* och vinka åt en af de många tidningspojkar, som svärma omkring och med afundsvärda lungor utskrika: *La France*, *le Figaro*, *le Gil Blas* o. s. v. Är du nyfiken att veta, om du möj-

ligen kan hafva någon bekant bland de sist anlända badgästerna, så kan din önskan lätt nog tillfredsställas, ty der kommer den svartmuskige mannen, som du nog känner igen sedan gårdagen, och utropar sitt ständigt återkommande: »*voilà la liste des étrangers qui vient de paraître!*»

Under denna tidiga morgonstund äro ej fordringarne på toaletten särdeles stora, ty man ser många damer i ganska enkel, att ej säga vårdslös morgondrägt, hvarifrån, enligt hvad malisen påstår, ej en gång natttröjan är undantagen. Allt som tiden närmar sig till kl. 10, den vanliga frukosttimman, minskas vimlet af promenerande och, när denna timma slagit, ser man endast några få enstaka vandrare, der nyss förut en brokig massa rörde sig.

Frukosten kan ej antagas slutad förrän kl. $\frac{1}{2}$ 12 och de påföljande timmarnes användande är lemnad åt det individuella godtycket. Är väderleken ogynsam, beger man sig (mina förut-sättningar gälla i allmänhet damerna) kanske till Casino för att i någon af dess salonger läsa tidningar eller tidskrifter, musicera, sysselsätta sig med handarbeten — de franska damerna äro i synnerhet flitiga — konversera eller skriva bref, eller använder man tiden för att göra eller emottaga besök. Lockar vädret utomhus finnas många tillfällen till längre eller kortare utfärder och en mängd vackra, öppna vagnar med en eller två hästar afvakta endast en vink för att stå till ditt förfogande. Till den närbelägna lilla staden Cusset, $3\frac{1}{2}$ kil. afstånd, gå dessutom omnibusar och en s. k. tramway, ehuru jag ej kunnat upptäcka några skenor eller spår, rättfärdigande namnet.

Denna stad har ganska aktningvärda anor, enär den säges härstamma från ett nunnekloster, stiftadt 786. Åtskilliga delar deraf visa ock tillbaka på en från vår långt aflägsen tid och på mer än en af dess trånga gator finner målaren tacksamma motiv för sin pensel.

Tillsammans med ett par landsmaninnor och en ung fransyska gjorde jag der besök i en klosterschola eller *pensionnat*,

tillhörande *les sœurs de St Joseph*. De vänliga systrarna förde oss omkring i skollokalerna, som äro trånga och låga, visade oss gymnastikkostymerna och apparaterna, elevernas skrifböcker och uppsatser, — stilen i allmänhet vårdad, innehållet mest *causerie* — en samling prof på handarbeten, hvarför de hemburit pris vid den internationella expositionen i Wien, modeller till de dräfter, som eleverna måste bära vid sin första nattvardsgång (af hvit linon) och vid promenader utom skolan (af svart ylle), och vandrade med oss i den vackra och väl skötta klosterträdgården, der de unga flickorna, som sågo friska och glada ut, voro sysselsatta med handarbeten. Nunnorna tycktes roade af att samtala med oss och besvarade utan omvöp alla våra frågor; då en af dem rörde, huruvida någon undervisning meddelades af lärare, upplystes vi om att så var förhållandet med musik, teckning och dans (!) En syster af denna orden och från detta kloster, lär vara anställd vid *l'école française* i Stockholm.

En annan kort utflykt är den till *la Montagne Verte*, på 4 kil:s afstånd, en, som namnet angifver, med rik grönska beklädd höjd, hvarpå man uppfört ett belvedere, medelst hvars stora tub man kan upptäcka åtskilliga detaljer inom den ganska vidsträckt synvidden, som omfattar Alliers och Sichons bördiga floddalar och begränsas af flera bergskedjor.

Bland de längre utfärder, hvilka stå badgästerna till buds, vill jag endast nämna sådana, som jag sjelf företagit och som äfven synas vara de allmännaste.

Vi börja då med *Château de Randan*, dit man har ungefär 1½ timmas väg. Äfven detta leder sin härkomst från den gråa forntiden, under hvilken ett benediktinerkloster uppbyggdes der år 540. Efter många vexlande öden öfvergick slottet i början af detta århundrade i *M:me Adelaides* (syster till *Louis-Philippe*) händer och eges nu af hennes brorson, hertigen af *Montpensier*, som vanligen der tillbringar någon del af sommaren. Af det gamla slottet lærer endast en obetydlig del ingå

i det nuvarande, som, till största delen ombygdt genom M:me Adelaides försorg, är uppfördt af rödt och grått tegel med många torn och höga spetsiga tak, täckta med skiffer; dess arkitektur påminner om Henrik IV:s tidevarf. Det ser också rätt imponerande ut, der det, omgifvet af en borggård flankerad af två pelare med derpå hvilande lejon, ligger på en höjd, som beherrskar den kringliggande slätten. Parken har en betydlig utsträckning och företer en rik omvexling af gamla, ståtliga träd, många af dem beklädda med murgrönsrankor, under det *Vinea minor* kryper utefter marken, helt och hållet täckande den med sina grönskande refvor. Här och der öppna sig vackra utsigter öfver omnejden med Auvergues bergskedjor till bakgrund.

Château de Bourbon-Busset är också ett mål för badgästernas utflygter och välvärdt att skåda. Detta slott med sina fästningslika torn har ett vida ålderdomligare utseende än det nyss nämnda och daterar sig från XIV:de seklet. Om vädret är klart, har man från dess balkonger och torn en förtjusande utsigt öfver ett oändligt perspektiv af dalar och berg i olika förtoningar. Der utsträcker sig den fruktbara slätt, som bär namnet *la Limagne* och utgör en sammanfattning af åkrar, vinplanteringar, trädgårdar och betesmarker, bland hvilka framskymta slott, kyrkor, landtgårdar och byar, under det Allier slingrar sig såsom ett silfverband genom landskapet, och i fjerran sammansmälta de dimmiga konturerne af *Mont-Dore* och *Puy-de-Dôme* med synkretsen. Råder dig kusken ått taga återvägen öfver *l'Ardoisière*, så följ gerna hans inbjudning, ty denna väg företer mer omvexling än den öfver *Abrest* och *Saint-Yorre*, men föga lönar det mödan att stanna och se dig om på detta ställe, ty dess vattenfall, *le Gour saillant*, om några fots höjd, har, åtminstone för en nordbo, *rien de remarquable*, lika litet som den s. k. grottan, ett öfvergifvet skifferbrott, upplyst af några ljusbitar, och likväl fordras en afgift om 1 fr. person »*pour passer par-çà et par-là.*»

Trakten omkring Vichy kan egentligen ej kallas pittoresk, då den mest utgöres af en skoglös, sig småningom höjande slätt med här och der uppstigande kullar. Men den utomordentliga bördighet, hvarom den bär vittne, kan ej förfela att göra ett angenämt intryck, särdeles på nordbon, van vid en jemförelsevis torftig växtlighet. Man måste beundra dessa rikt grönskande vinberg, dessa böljande, yppiga hvetåkrar, öfversålade med fruktträd, hvilka liksom bjuda de förbigående att läska sig med de frukter, som nedtynga grenarne, denna för oss oerhörda frodighet bland trädgårdsprodukter, de massor af grönska och blommor, som betäcka vägkanterna, de herrliga rosor, som pryda platsen utanför arbetarens anspråkslösa bostad, och denna omsorgsfulla odling, som, så långt blicken når, gifver ett vackert vittnesbörd om befolkningens idoghet.

La Source intermittente på andra sidan om Allier i den lilla byn *Vesse*, en knapp halftimmas promenad från Vichy, förtjenar äfven ett besök. Denna källa, som, om jag ej misstager mig, tillkommit genom borrhning, är i verksamhet ungefär hvar 8:de timma. I midten af en stor bassin med vatten uppstiger ett kopparrör, tillslutet i öfre ändan af ett lock eller en kork, fäst medelst ett snöre vid en lång stång. Då vattnet börjar liksom koka upp, bortlyfter det locket och efter en stund utsprutar från röret en tjock, fradgande stråle af 3 à 4 fots höjd, som sedermera småningom aftager och bortedör.

Om ej utfärden tagit för lång tid, bör man infinna sig i parken kl. $\frac{1}{2}$ 3, då det åter vankas musik, men nu i *le kiosque du restaurant*, på den motsatta sidan af parken, hvilken ånyo vimlar af promenerande. Toilettorna förete vid denna timma en större omvexling och lyx, och det kan vara roligt nog att för en stund sätta sig ned för att mönstra den rörliga, brokiga massan och göra sina iakttagelser. I denna grupp af herrar och damer, som passerar förbi under animerad konversation, tycker man sig på de vackra, klangfulla tonfallen, elegansen i

drägt och hållning, de lifliga åtbörderna, att ej förglömma heder-legionens röda band, som prunka i knapphålen på herrarnes rockar, igenkänna medlemmar af den högre parisersocieteten. Andra typer efterträda dem och bland dessa fästes blicken vid ett ungt, mörkhyadt par med svartblixtrande ögon, der mannen, iklädd en lång, fotsid rock håller sin fru under armen, och vi känna oss böjda att misstänka det deras vaggor stått i södra delen af den nya världen. Ett helt annat ursprung tillskrifva vi de båda unga systrar, som utmärka sig för vacker hy och blå ögon men något stel hållning och i vackra promenaddrägter vandra vid sidan af en äldre herre, om hvilken man ej kan misstaga sig, att han är en Albions son. På den smakfullt draperade rika spetsmantillan, hvars glänsande svärta gör ett pittoreskt afbrott mot drägtens lysande färger, igenkänner man der en spansk señora, eskorterad af en herre med allvarligt, att ej säga strängt utseende. Så röra sig för våra blickar i brokig mångfald fransmän, belgier, holländare, spaniorer, italienare, ungrare, ryssar, amerikanare, brasilianare, chilensare, m. fl. med en liten blandning af tyskar och skandinaver — den germaniska stammen räknar minsta antalet representanter. Midt i mångfalden råder dock mycken enhet i afseende på kostymerna, då damernas toiletter alla äro hallstämplade: *modes de Paris* — att detta alltid är till verklig fördel för bärerskorna torde dock kunna betviflas, ty, har man i lifligt minne det qvinliga skönhetsidealet, sådant det är framställt i *Musée du Louvre*, är man föga villig att erkänna det i onaturligt tillsnörda kroppar, hvilkas ytterliga smärthet skall göras än mer i ögonen fallande genom den s. k. tournuren, som snarare fullbordar karrikatyren af nämde ideal. Då jag sålunda en stund ömkat mig öfver dårskapen, sådan den framstår hos alla dessa blinda dyrkare af sista modet, hvilket *måste* följas, hur dåraktigt det än månne vara, och sedermera ihågkommer hur löjligen och absurda länge sedan aflagda moder förekomma, när vi se dem på porträtt från

forna tider eller i synnerhet på gamla modejournaler, måste jag med smärta erkänna, att qvinnan i alla tider varit en slaf af sin fåfänga, och frågar med en suck: skall det väl alltid förblifva så?

Medgifvas måste dock, att man äfven här kan upptäcka många hedrande undantag från detta ofördelaktiga omdöme och bjertast afsticka de från den mångskiftande mängden, när de framträda i nunnans enkla, sedan århundraden tillbaka oförändrade drägt. Ty, midt bland badgästernas lysande vimmel, påträffar man ej sällan nunnor i bruna, blågrå eller svarta grofva ylleklädningar med långa radband, stundom stora nyckelknippor vid sidan och med olika hufvudbonader, angifvande den orden, hvartill de höra. Det är verkligen en glädje att iakttaga att dessa fromma qvinnor, för hvilka lifvet i allmänhet utgör ett fullkomligt försakande af det egna jaget, dock för det mesta se nöjda och frimodiga ut, och detta troligen emedan de finna sin tillfredsställelse i att verka godt för andra, hvaremot en behagsjuk, sjelfvisk verldsdams lif slutligen torde förefalla långt mer tomt och innehållslöst. Vid sidan af nunnan och samspråkande med henne vandrar än ett välklädt fruntimmer, än en pater med aflång hatt och den långa kaftanen uppfäst såsom ett släp, än en af folkets qvinnor i enkel, mörk drägt och den för den tjenande och arbetsklassen så kännetecknande hvita, väl stärkta mössan med finpipad garnering. Här och der märker man ock militärer i uniform, gäster i *l'hôpital militaire*, der omkring 200 officerare erhålla fria bad och bostäder, och vidare en och annan fez, som, tillika med den mörka hyn och de kjortellika benkläderna, vittnar om bärarens österländska ursprung. Bland den rörliga mängden framskrida dessutom med värdig och vigtig hållning äldre män i uniform, hvilkas bröst äro prydda med tapperhetsmedaljer, under det käppen i handen tyder på att de här tjenstgöra såsom ordningens uppehållare.

Lägger man till allt detta skaror af välklädda, stundom mycket utstyrda barn af alla åldrar, som mellan de högväxta

träden leka kurra gömma med hvarandra, under det glädtiga solstrålar tyckas vilja vara med om leken, eller som, ifall det är thorsdag, mer eller mindre konstmessigt dansa omkring kiosken, der musiken då spelar för deras räkning, under det hundratals åskådare ditflytta sina stolar i sig allt mer vidgande cirklar, får man ju en ganska liflig och tilltalande tafla.

Men har du sett dig mätt på den eller slutat dina promenader under och efter drickningen af det bestämda antalet glas — ty det får dock ej förglömmas — så bjuder jag dig på en vandring omkring *l'établissement thermal*, der lifvet ej är mindre rörligt, ehuru det företer ett helt annat skaplygne.

Rundt omkring denna byggnad, som är af betydliga dimensioner, hafva en mängd småkrämare etablerat sig och utbredt sina varor på flyttbara bord, på samma sätt som förekommer vid våra marknader. Men somliga af dem äro ej blott handlande, utan äfven arbetare. Så ser man här bondqvinor från Auvergne, sysselsatta vid sina knyppeldynor, der en gammal man erbjudande sin tjänst som skärslipare, der borta vid hörnet en gestikulerande herre, som med hög röst rekommenderar amerikanska slipstenar och på samma gång visar deras ypperlighet genom att först förslöa knifvar och liar mot en hård sten och sedermera efter slipningen sönderskära i luften hållna pappersark. Der borta hafva vi ställets pajazzo, en ung man med brun hy, svartlockigt hår och mörka, vackra ögon, som alltid samlar omkring sig en talrik skara åskådare, under det han oupphörligt springer upp och ned vid det långa bord, der hans lager är utbredt, för att upptaga än den ena än den andra artikeln, med oförliknelig svada, åtföljd af en efter förhållandet afpassad pantomim, prisande så väl dess förträfflighet som *sin* oegennyttia, till dess svetten perlar fram på hans panna och andedrägten tryter honom. Kommer så dertill *le marchand d'oranges* med sin kärra och påkallar uppmärksamhet genom svassande, i messton utförda loftal öfver den saftiga fruktens

många goda egenskaper, eller den lille savojordgossen med sina två hundar, hvilka, utstyrda med några smutsiga paltor i rödt och guld, dansa efter hans sång, eller den svartmuskige italienaren med positiv och apa, hvilken sistnämnda, ofta under gäspningar, håller takten till musiken med en skullra, så har detta omvexlande skådespel kanske till och med företråde framför det föregående i sprittande och komisk liflighet.

Men klóckan lider mot 5 och, som den här vanligaste middags-timman är $\frac{1}{2}6$, glesna lederna af promenerande och åskådare mer och mer och åter inträder en paus i det rörliga lifvet. Som en middag vid table d'hôte just ej har något säreget för Vichylifvet att uppvisa, låta vi den försiggå utan kommentarier och stämma först möte kl. 7 för att göra ännu en vandring tillsammans.

Som vi torde hafva fått nog af människovimlet och sorlet i parken, kunna vi nu ställa våra steg till *le nouveau parc*, en vidsträckt och förtjusande promenad, hvilken, anlagd à l'anglaise, följer långsidan af staden, skiljd derifrån genom Boulevard national och på andra sidan begränsad af Allier. Det är en ganska angenäm vederqvickelse efter dagens stim och brokiga lif att under den stilla aftonstunden vandra omkring bland dessa herrliga, lummiga träd, låta ögat hvila på friska gräsmattor och vackra blomstergrupper, lyssna till näktergalens och trädgårds-sångarens ljufva toner, smekas af svalkande, men dock ljumma vindar, tyst betrakta den af yppig grönska infattade dammen, ur hvilken en lekande stråle uppspringer och der hvita svanor långsamt framsegla, stundom behagfullt böjande sina halsar för att uppfånga utkastade brödsmulor, och slutligen nedsjunka på en soffå för att öfverlemna sig åt obestämda drömmier eller låta tankarne uppsöka kära vänner i det aflägsna hemlandet. Och man störes ej heller af de medvandrare, hvilka emellanåt skymta förbi, ty alla tyckas hängifva sig åt en känslostämning, beslägtad med den, som så melodiskt uttalar sig i A. F. Lindblads vackra qvartett: »En sommarafton.»

Men skymningen är kort i södern och mörkret infaller hastigt, bredande dunkla skuggor öfver gångarne, der snart blott någon enstaka vandrare rör sig såsom en dimfigur. Ehuru väl aftonen ännu är behaglig, bjuder måhända försigtigheten att ej dröja för länge i den ödsligblifna parken, och vi känna våra sällskapliga instinkter åter vakna samt uppsöka ännu en gång Casino, på hvars väl upplysta veranda orchestern redan tagit plats.

Vi skynda genom salongen och utför en af verandans breda flygeltrappor till den inhägnade platsen utanför och upptäcka snart en grupp af landsmän, som välvilligt förbehållit oss ett par stolar, hvarpå vi slå oss ned för att njuta så väl af det angenäma sällskapet som den vackra musiken, i hvars melodiska ljud vi allt emellanåt igenkänna gamla bekanta från tonernas värld. Programmet är alltid ganska rikhaltigt, bjuder så väl på arbeten af de gamla mästarne som på motiver från kända och populära operor, omvexlande med moderna salongstycken, och utförandet förtjenar allt erkännande. Det är också, i sanning, ganska behagligt att, hängifvande sig åt *dolce far niente*, lyssna till musikens toner och vindens sus i trädens toppar samt sålunda en stund njuta i fulla drag med alla sinnen — smakens dock undantaget, ty någon servering förekommer ej — under det man känner sig omfläktad af denna milda, rena luft, som emellanåt medför en ljuflig doft från lindarnes kronor och rosornas kalkar. Möjligen försättes dina känslor under en sådan stund i en viss svärmisk stämning och du tycker dig liksom höjd öfver jordens små bekymmer och små nöjen, men återkallas hastigt till verkligheten, då orchesterns medlemmar bereda sig till uppbrott, ett exempel, som följes af hela auditoriet, ytterligare manadt dertill af uppassarne, hvilka börja släcka gaslågorna omkring dig. Om du då, allt som dessa slockna, höjer blicken mot det blå firmamentet, der stjernorna tindra i all sin glans, tänker du kanske:

»hvad äro alla jordens ljus
mot en af himlens dankar?»

I samma ögonblick fästes din uppmärksamhet på en ovanlig företeelse på det högblå hvalfvet, du begagnar dig af det vänliga anbudet att få låna en theaterkikare och får nöjet att beskåda en notabilitet af högre ordning eller den komet, som för ögonblicket befinner sig inom jordens synkrets och som du nu ser i all sin glans med svansen utbredd såsom en gyllene mantel.

Men du är visst trött under dina bemödanden att följa mig genom dagens skiften och så är jag. Ehuru kl. ej är mer än $\frac{1}{2}$ 10, anträda vi därför hemvägen, men kasta kanske i förbigående en blick in i spelsalongen, i hvars qvafva atmosfer lifvet ännu pulserar feberaktigt. Stora grupper omgifva spelborden och följa med spänd uppmärksamhet spelets vexlingar, under hvilka betydliga penningssummor omsättas.

Den synen är dock föga tilltalande, och vi skynda derifrån för att genom de nu mörka, folktomma gatorna uppsöka vår bostad och njuta behöflig hvila. Vi träffas kanske åter i drömmarnes rike. *Au revoir!*

St —

20. Boköfversigt.

Af kulturhistoriska arbeten anbefalla vi främst *Bidrag till vår odlings häfder*, utgifna af *Artur Hazelius*, ett verk, hvars första del innehåller en intressant skildring af Finlands gamla odling, af *Professor G. Retzius*, med talrika afbildningar från den finska samlingen i Nordiska Museet jemte karta. Arbetet, som är framstående äfven i typografiskt hänseende, är utgifvet på F. G. G. Beijers förlag till ett pris af 5 kronor. Äfven anbefalla vi vännerna af vår odlingshistoria »*Minnen af Nordiska Museum*», utgifna af *Artur Hazelius*, och innehållande goda afbildningar af enstaka föremål i nämnda museum, åtföljda af intressant förklarande text. Pris 1,50 per häfte. Slutligen hafva vi att kraftigt framhålla *Landsmålsföreningens tidskrift*, ej blott för språkforskaren utan för alla bildade män och qvinnor, som hafva intresse för olika sidor af vår allmoges lif i skiljda trakter och vilja bidraga till dess utforskande.

Af *svensk skönlitteratur* vilja vi här särskildt anbefalla två nyligen utkomna samlingar af mindre noveller:

Nya blad ur granskapets krönika, af den för tidskriftens läsare kära och väl bekanta signaturen *Sorella*, (Hjm. Linnström, pris 1,50) samt *Sannsagor och fantasier* af den bekante unge dramaturgen *Ernst Lundqvist*. (Alb. Bonniers förlag. Pris 2 kronor.) Intrycket af *Sorellas* »*Nya blad*» är detsamma som vi erfara vid mötet med en kär vän, som är sig lik och dock olik: lika god som förr, men mera allvarlig, lika angenäm och språksam, men mera djupgående, lika träffande, men mindre fri och spänstig än förr. Den humoristiska uppfattningen af lifvet och människorna — »sorgen i rosenrödt» — är den samma, men det rosenröda har börjat blekna, och här och der

tittar sorgen oförtäckt fram. Främst står i vårt tycke berättelsen *Trubaduren*, der skämt och allvar, gyckel och smärta fått en sällspord samklang öfver ljudbottnen af en rent mensklig godhet.

Ernst Lundqvists sannsagor skifta i många tonarter, men alla rena, enkla och naturliga, vare sig de gå i dur eller moll, vare sig de handla om skön Gerda eller fula Kari, om styrman Bäck och de siamesiska tvillingarnes sorgliga öden, eller om islossningen i en gammal ungarls känna sinne. Perlan af alla de vackra sannsagorna är den minsta och enklaste: »*Lilla Nanny*», lika djup och betydelsefull till ämnet, som fint och enkelt berättad.

Slutligen påpeka vi med glädje ett nytt arbete af allas vår vän, förf. till en *Ung Piges Historie*, hvilket utkommit i öfversättning på Alb. Bonniers förlag, under titel: *Hvardagshistorier*, och till hvilket vi återkomma en annan gång.

Till Redn benäget insända böcker.

Om *flickors uppfostran*, af *de la Motte Fénelon*, öfvers. af J. T. — *Vintergröna, berättelser och visor för barn* af *Strn*, med förord af *Onkel Adam*. — *Betanién*, evangeliska betraktelser af *F. Mallet*. — *Lärobok i räknekonsten*, för folkskolan, af *P. A. Siljeström*, med tillämpning af metersystemet. — *I öknar och palmunder*, af *Carlo Landberg*, Illustr. *Oriente*, af *A. v. Schweiger-Lerchenfeld*, öfvers. af *Dr. C. R. Sundström*. Illustr. H. 1. — *Frågor på dagordningen*, första samlingen, af *C. von Bergen*. — *Den kirkelige Frihedssag* af *V. A. Hoff*. — *Lifvet*, af *Paul Bert*. Öfvers. h. 4—6. — *Fransk läsebok* af *C. M. Lindfors*. — *Sannsagor och fantasier* af *Ernst Lundqvist*. — *Hufvuddragen af allmänna historien*. Lärobok af *J. R. Pallin*. — *Svenska folket i helg och söken m. m.* af *Aug. Strindberg*. Illustr. af *C. Larsson*. H. 5, 6. — *Nordisk Tidskrift* 1882. H. 13. — *Nordisk familjebok*. (Realencyklopedi) B. 4. H. 7. — *Finsk Tidskrift* för Januari—April 1882. — *Teologisk Tidskrift* 1882, h. 1—2. — *Ny Illustrerad Tidning* för Februari—April. — *Journal of Education*. — *Eira* April. 1882. — *Hemvännen och Djurvännen* för Februari—April 1882. — *I tidens frågor: Om Wagnerismen* af *Ad. Lindgren*. — *Skolan och hemmet* af *Carl Kastman*. 1. — *Läsning för folket*. B. 14, h. 1. — *De svenska landsmälen* 1881. C. D. — *Läsning för hemmet*. Valda skrifter utg. af *Elisabeth Kjellberg*. Årg. 3, h. 1—6. — *Sedlighetsvännen*. Årg. 5 nr 1—6. *Tidskrift för folkundervisningen*, Utg. af *Chr. Anjou* och *C. Kastman*, årg. 1, h. 1.
